

e-ISSN: 2651-3595

kalemlname

10. Yıl

Kırıkkale Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi

10/19
Haziran 2025

DergiPark
AKADEMİK
SÖBIAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL
SIA
Scientific Indexing Services

EBSCOhost
Academic
Resource
Index
ResearchBib

Kırıkkale Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi

e-ISSN: 2651-3595

Cilt [Volume]: 10

Sayı [Issue]: 19

Haziran [June] 2025

Dergi Eski Adı: Kırıkkale İslami İlimler Fakültesi Dergisi (KİİFAD)

(Eski ad altında yayımlanan sayılar: 2016, Cilt:1 Sayı:1-2; 2017, Cilt:2 Sayı:3-4; 2018, Cilt:3 Sayı:5)

Eski e-ISSN: 2547-9504

Previous Title: *The Journal of Kırıkkale Islamic Sciences Faculty*

(Year Range of Publication with Former Title: 2016-2018 Vol:1, No:1-Vol: 3, No:5)

Former e-ISSN: 2547-9504

Kapsam: Sosyal Bilimler-Dinî Araştırmalar

Scope: Social Sciences-Religious Studies

Periyot: Yılda 2 Sayı (Haziran & Aralık)

Period: Biannually (June & December)

Yayın Dili: Türkçe, İngilizce, Arapça, Almanca

Publication Language: Turkish, English, Arabic, German

Kalemlname, yılda iki sayı yayımlanan uluslararası bilimsel ve hakemli bir dergidir.

Kalemlname is an international peer-reviewed academic journal published twice a year.

Makaleler; Türkçe-İngilizce başlık, öz (en az 150 kelime), anahtar kelimeler (en az 5 kavram), İngilizce özet (en az 200 kelime) ve İSNAD Atıf Sistemi'ne uygun olarak hazırlanan kaynakça içerir.

Articles contain an Turkish-English title, an abstract (at least 150 words), keywords (at least 5 concepts), a summary (at least 200 words), and a bibliography prepared with the ISNAD.

Kırıkkale Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi

kalemname

10. Yıl

Kırıkkale University The Journal of Faculty of Islamic Sciences

Suriyeli Öğrencilerin Din Eğitiminde Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri*

Zeynep Elif UĞURLU

Dr.

Milli Eğitim Bakanlığı

Ordu, Türkiye

z.e.u_52@hotmail.com

orcid.org/0000-0001-7434-244X

Öz

Bu çalışmanın amacı, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) öğretmenlerinin gözüyle Türkiyeli öğrencilerle birlikte devlet okullarında öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin eğitiminde yaşanan sorunları ve çözüm önerilerini ortaya koymaktır. Çalışma 2024-2025 eğitim öğretim yılında Ordu ili Altınordu ilçesindeki Suriyeli öğrencilerin derslerinde görev almış otuz öğretmen ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma nitel araştırma desenlerinden durum çalışmasıyla yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grubunu Ordu ili, Altınordu merkez ilçesindeki resmi ortaokul ve resmi imam hatip ortaokullarında görev yapan ve okullarında en fazla Suriyeli öğrenci barındıran gönüllü otuz DKAB öğretmeni oluşturmaktadır. Veriler, araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmış ve içerik analizi ile çözümlenmiştir. Araştırmanın sonucunda, Suriyeli öğrencilerin eğitiminde görev alan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun dilsel sorun yaşadıkları, Suriyeli öğrencilere, Suriyeli öğrencilere eğitim vermeden önce buna ilişkin herhangi bir eğitim almadıkları, okullarında Suriyeli öğrencilerin okula uyumu için herhangi bir çalışmanın yapılmadığı, bu konuda kendilerini yeterli görmedikleri gibi sonuçlara ulaşılmıştır. Son olarak Suriyeli öğrencilerin sorunlarının giderilmesi için öncelikle öğretmenlere destekleyici dil ve empati eğitimi verilmeli, psikososyal destek sağlanmalıdır. Ayrıca sınavlarda öğretmenlere tercüman desteği de sağlanmalı gibi önerilerde bulunmuşlardır.

Değerlendirme:

2 Dış Hakem (Çift Taraflı Körleme)

Benzerlik Taraması:

Bu makale, intihal.net ile taranmıştır. İntihal içermediği tespit edilmiştir.

Etik Beyan:

Bu makalenin hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulmuştur.

Tarafsızlık:

Makalenin yayın sürecinin tüm aşamalarında bilimsel tarafsızlık ilkelerine sadık kalınmıştır.

Çıkar Çatışması:

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman:

Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır.

Etik Bildirim:

kalemlnamedergi@gmail.com

Lisans:

CC BY-NC 4.0

Yayıncı:

Kırıkkale Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi

Akıf:

Uğurlu, Zeynep Elif. "Suriyeli Öğrencilerin Din Eğitiminde Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri". *Kalemlname Dergisi* 10/19 (Haziran 2025), 30-58.

Anahtar Kelimeler

Din Eğitimi, Suriyeli Öğrenciler, Eğitim Sorunları, Öğretmen Görüşleri, Sosyokültürel Uyum.

*Araştırma verilerinin toplanabilmesi gerekli olan etik kurul izni alınmıştır. (Ordu Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu tarafından oybirliği ile verilen 03/03/2025 tarihli ve 2025-40 karar sayılı etik kurul izni.)

Issues Encountered by Syrian Students in Religious Education and Recommended Solutions*

Zeynep Elif UĞURLU

Dr.

Ministry of National Education

Ordu, Türkiye

z.e.u_52@hotmail.com

orcid.org/0000-0001-7434-244X

Abstract

The aim of this study is to reveal the problems and solution suggestions experienced in the education of Syrian students studying in public schools together with Turkish students through the eyes of Religious Culture and Ethics (REC) teachers. The study was conducted with thirty teachers who taught Syrian students in Altınordu district of Ordu province in the 2024-2025 academic year. The study was conducted using a case study from qualitative research designs. The study group of the research consists of thirty volunteer DKAB teachers who work in official secondary schools and official imam hatip secondary schools in the central district of Altınordu, Ordu province, and whose schools have the highest number of Syrian students. Data was collected with a semi-structured interview form developed by the researchers and analysed with content analysis. As a result of the research, it was concluded that the majority of teachers working in the education of Syrian students had language problems, that they did not receive any training on this issue before teaching Syrian students, that no work was done in their schools to adapt Syrian students to school, and that they did not see themselves as competent in this regard. Finally, to solve the problems of Syrian students, supportive language and empathy training should be given to teachers first, and psychosocial support should be provided. In addition, teachers should be provided with interpreter support during exams.

Reviews:

Two External Reviews (Double-blind)

Plagiarism Checks:

The article was checked with intihal.net and found to be free of plagiarism.

Ethical Statement:

This article was prepared in accordance with scientific and ethical principles.

Impartiality:

Scientific impartiality was maintained throughout all stages of the publication process.

Conflicts of Interest:

No conflict of interest was declared.

Funding:

No funding, grant, or other support has been received.

Complaints:

kalemnamedergi@gmail.com

Licence:

CC BY-NC 4.0

Publisher:

Kırıkkale University Faculty of Islamic Sciences

Cite as:

Uğurlu, Zeynep Elif. "Issues Encountered by Syrian Students in Religious Education and Recommended Solutions". *Kalemname Journal* 10/19 (June 2025), 30-58.

Keywords

Religious Education, Syrian Students, Educational Challenges, Teacher Perspectives, Sociocultural Adaptation.

*The necessary ethics committee approval for the collection of research data was obtained. (Ethics approval was granted unanimously by the Ethics Committee for Social and Human Sciences Research of Ordu University, dated 03/03/2025, decision number 2025-40.)

Giriş

Göç, insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Geçmişten günümüze tarih boyunca insanlar doğa olayları, afetler, kıtlık, ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel nedenlerle göç etmişlerdir. Geçmiş dönemlerde kimi zaman yerel/ ulusal kapsamda etkili olan göçler günümüzde artık uluslararası sıkıntılara neden olabilecek kadar ileri bir boyuta ulaşmıştır. Asya ve Avrupa kıtaları arasında kalan Türkiye geçmişten günümüze göç hareketleriyle ve bu durumun yol açtığı çeşitli problemlerle yüzleşmek zorunda kalmıştır (Demir, 2020: 1). Türkiye bakımından bu durumun en yakın ve somut örneği ise Suriye’deki iç savaştan kaçıp ülkemize kitleler hâlinde gelen Suriyeli göçmenlerdir. İlk zamanlar kısa süreli olduğu düşünülse de Suriye’deki savaşın uzaması sonucu gidişatı değişen bu göç hareketi ülkemiz için önemli bir göç deneyimi olmuş ve pek çok soruna da neden olmuştur. Savaştan kaçıp daha iyi yaşam şartları için göç yollarına düşmüş olsalar da kültürlerinden, geçmişlerinden ve yaşam alanlarından kopmak zorunda kalmış Suriyeli çocuklar göç edilen ülkelerde dil, din, ırk, kültür, gelenek ve sosyoekonomik durum gibi farklılıklarla yüz yüze kalmış bu durum onların uyum sağlamalarını olumsuz etkilemiştir (Aslan, 2018: 79).

Türkiye’de uluslararası koruma, ikamet izni ile bulunma ve bunlara ek olarak geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerle birlikte yaklaşık 5 milyon göçmen bulunmaktadır (Demir, 2020: 1-2). Yalnızca Suriyelilerin yaklaşık üçte birinin okul çağında olduğu göz önüne alındığında eğitim hizmeti alabilecek göçmen çocuk sayısının oldukça fazla olduğu görülmekte ve bu çocukların eğitimi önemli bir konu hâline gelmiştir. Zira eğitim dışında kalan çocuklar çocuk işçiliği, çocuk yaşta evlilik, marjinal (İŞİD, PKK vb.) grupların eline düşme gibi birçok sorunla karşılaşabilmektedir (Kalaycı, 2016: 1011). Bu nedenle eğitimin göçmen çocukları yukarıda sözü edilen birçok sorundan koruduğu gibi, göçmenlerin içinde bulundukları topluma ve ülkeye uyumunda da oldukça önemli bir işleve sahip olduğu söylenebilir (Taştan vd. 2016). Nitekim Uluslararası Af Örgütü tarafından yapılan bir araştırmaya göre Suriyeli ebeveynlerin büyük çoğunluğu, ekonomik olarak zor durumda olmalarına karşın çocuklarının eğitimi konusuna önemli öncelikleri arasında yer vermektedir (Amnesty International, 2014). Dolayısıyla Suriyeli çocukların eğitim hizmetlerinden faydalanmaları gerek kendi gelecekleri gerekse toplumun geleceği bakımından oldukça önemlidir. Bu doğrultuda Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), Suriyeli çocukların eğitime erişim sağlayabilmeleri için çeşitli düzenlemeler yapmıştır (MEB, 2012/ 21).

2013 yılında 6458 sayılı “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” yürürlüğe girmiş; sığınmacı çocukların eğitiminde takip edilecek adımlar, çocuklara yönelik eğitim programlarının hazırlanması, çocuklara eğitim verecek öğretmenlerin özellikleri ve öğretmen ile diğer ihtiyaçların ne şekilde giderileceğine yönelik bilgiler bu kanunda yer almıştır (YUKK, 2013). Bu dönemden itibaren çeşitli yönetmelik ve yönergeler ile kanunun açıklanması ve uygulanması sağlansa da 19 Ekim 2023 tarihi itibarıyla geçici korumaya tabi 5-18 yaş aralığında bulunan eğitim çağındaki çocukların sayısı 1. 117. 851 (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2023) olduğu düşünüldüğünde, kanun kapsamında olmayan veya sonradan ortaya çıkan çeşitli problemlerin eğitim sistemini zorladığı söylenebilir (Emin, 2016: 148). Bu problemlerden biri sığınmacılara verilecek eğitim hizmetinin nerede yürütüleceğidir. Başlangıçta; 26 Eylül 2013 tarihinde, “Ülkemizde Geçici Koruma Altında Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri” konulu kapsamlı bir genelge çıkarılmıştır. Bu genelgeye göre Suriyeli öğrencilerin eğitim alabilecekleri

yerler olarak kamplardaki Geçici Eğitim Merkezleri (GEM) ve diğer eğitim kurumları belirlenmiş, devlet okullarına kaydolma hakkı verilmemiştir. Ancak 23 Eylül 2014 tarihli “Yabancılar Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri” başlıklı, genelge ile Suriyeli öğrenciler sadece GEM'lere değil devlet okullarına da kaydolma hakkı kazanmışlardır. Bu genelge ile Suriyeli öğrencilere verilecek eğitim faaliyetlerinin belirli bir standarda bağlandığı söylenebilir (Kızıl ve Dönmez, 2017: 214). Buna karşın sığınma kamplarının kapatılması ve sığınmacıların şehirlere yönlendirilmesi ile Suriyeli sığınmacıların, Türk eğitim sistemine dâhil edilmeye başlandığı ve eğitim sistemindeki ikiliğin ortadan kaldırıldığı bilinmektedir (Fıstık, 2019).

Hâlen devlet okullarında eğitim gören Suriyeli çocukların okul iklimine ve eğitim sürecine uyumlarının sağlanmasında, Suriyeli ve Türkiyeli çocukların iki taraflı ilişkilerinin güçlendirilmesinde, dayanışma ve hoşgörü içinde beraber yaşama bilinci kazanmalarında ve toplumsal bütünleşmelerinde devlet okullarında görev yapan öğretmenlere kritik rol düşmektedir (Özer vd. 2016). Gerek lisans döneminde aldıkları Arapça dil eğitimi gerekse DKAB dersinin amaçlarından olan hoşgörü, empati, farklılıklara saygı, din kardeşliği gibi konuların diğer öğrencilerle beraber kazandırılmasının din eğitiminin daha işlevsel olmasına ve göçmen öğrencilerin sosyal ve kültürel entegrasyonuna sunacağı olumlu yönde katkılar itibarıyla özellikle DKAB öğretmenlerinin görüş ve deneyimleri Suriyeli çocukların yaşadıkları deneyimlerin ve karşılaştıkları sorunların tespiti noktasında oldukça önemlidir. Öyle ki DKAB derslerinde ayet ve hadislerin Arapça metinler üzerinden konuşma imkânı sunması anadili Arapça olan Suriyeli çocukların bu derslere ve dersin öğretmenlerine ilişkin olumlu tutum sergilemelerinde etkili olmaktadır (Tosun vd., 2018: 22). Böylece DKAB öğretmenleri dersin bazı konularını işlerken Suriyeli çocukların düşünce ve deneyimlerini öğrenebilmektedir. Konuya ilişkin literatür incelendiğinde, Kızılabdullah ve Yürük (2018)'ün yaptıkları çalışmada, DKAB dersinin Adana'daki Suriyeli çocukların eğitime entegrasyonuna katkısı incelenmiştir. Caymazoğlu (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, göçmen çocukların eğitim gördüğü Geçici Eğitim Merkezlerinde (GEM) okutulan Arapça ders kitapları incelenmiştir. Güngör (2020), “Panik yok! Ben Mülteciyim Hikayeleriyle Mülteci Öğrencilere Yönelik Etkinlik Örnekleri” isimli çok yazarlı eser içerisinde yer alan “Din Eğitimi ve Mülteci Öğrenciler” konulu bölüm çalışmasını gerçekleştirmiştir. Demir (2019) tarafından yapılan çalışmada ise, İmam Hatip Lisesinde öğrenim gören Suriyeli göçmen öğrencilerin din eğitimi sorunları incelenmiştir. (Baltacı, Coşkun, Ceylan, 2019) tarafından yapılan çalışmada, DKAB öğretmenlerinin görüşlerine göre göçmen öğrencilerin eğitim sorunları incelenmiştir. Altuntaş (2018) tarafından yapılan çalışmada, DKAB öğretmenlerine göre Suriyeli çocukların devlet okullarında karşılaştıkları sorunlar incelenmiştir. Açıkgöz ve Yemenici (2022) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye’de bulunan geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Türkiye’deki din eğitimi deneyimleri değerlendirilmiştir. Öztaş ve Işık, (2022) tarafından yapılan çalışmada ise, Gaziantep’te bulunan Suriyelilerin Türk ortaöğretim öğrencileri ile uyumuna, din ve değerler eğitiminin etkisi incelenmiştir. Şimşek (2023) tarafından gerçekleştirilen, göçmenlerin sosyokültürel uyumu ve din eğitimi konulu çalışmadır. Konuya ilişkin literatür incelendiğinde, Türkiyeli çocuklarla devlet okullarında beraber öğrenim gören Suriyeli çocukların deneyimlerini ve karşılaştıkları sorunları DKAB dersi öğretmenlerinin gözüyle inceleyen araştırmaların oldukça az olduğu görülmüştür. Bu ihtiyaçtan hareketle araştırmanın temel amacı DKAB öğretmenlerinin gözünden Türkiyeli çocuklarla birlikte devlet okullarında öğrenim gören Suriyeli çocukların devlet okullarındaki deneyimlerini ele almak ve karşılaştıkları sorunları ortaya koymaktır.

1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Türkiye’de göçmenlerin din eğitimi ile ilgili son yıllarda bazı çalışmaların yapıldığı görülmekle birlikte bu çalışmaların istenilen düzeyde olmadığı söylenebilir. Bu ihtiyaçtan hareketle araştırmanın temel amacı DKAB öğretmenlerinin görüşlerine göre Türkiyeli çocuklarla birlikte devlet okullarında öğrenim gören Suriyeli çocukların deneyimlerini öğretmenlerin gözünden ele almak ve karşılaştıkları sorunları ortaya koymaktır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Suriyeli öğrencilere eğitim vermeden önce buna ilişkin herhangi bir eğitim aldınız mı? Bu eğitimin içeriği nasıl olmalıdır?
2. Suriyeli öğrencilerin okula uyumu için yapılan çalışmalar nelerdir? Bu konudaki önerileriniz nelerdir?
3. Suriyeli öğrenciler eğitim alma konusunda ne tür zorluklar yaşamaktadır? Bu eğitimin daha iyi yapılabilmesi için önerileriniz nelerdir?
4. Suriyeli öğrencilere eğitim verirken yaşadığınız sorunlar nelerdir? Sorunların çözümü için neler önerirsiniz?
5. Türkiye’de Suriyeli öğrencilerin eğitim sorunlarının giderilmesinde din eğitimine düşen roller nelerdir?

Hâlihazırda devlet okullarına giden Suriyeli öğrencilerin karşılaştıkları sorunların ortaya konması sonucu elde edilen veriler sorunların giderilmesine yönelik politikalar geliştirilmesine ve bundan sonra yapılacak çalışmalara ışık tutması açısından önemlidir.

2. Yöntem

Araştırmanın yöntem kısmında araştırma deseni, çalışma grubu, verilerin toplanması ve analizi başlıkları altında ayrıntılı açıklamalara yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Deseni

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden biri olan “durum çalışması” kullanılmıştır. Durum çalışması bir durumla ilgili derinlemesine görüş elde etmek, o durum içerisinde yer alan bireylerin, o duruma ilişkin görüşlerini ortaya koymak için kullanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 73). Araştırmanın kavramsal çerçevesi için doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılacak konu hakkında bilgi içeren yazılı kaynakların analizini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 189). Doküman incelemesinde veriler, var olan kayıt ve belgelerin incelenmesiyle elde edilir (Karasar, 2014: 25). Araştırmanın evrenini Ordu ili Altınordu ilçesindeki DKAB öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Ordu ili Altınordu ilçesinde görev yapan ve okullarında en fazla Suriyeli öğrenci barındıran gönüllü 30 DKAB öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin her birinin sınıflarında en az 2 göçmen öğrenci bulunmaktadır.

2.2. Verilerin Toplanması

Araştırmanın temel veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ve doküman

incelemesi kullanılmıştır. Farklı nitelikte ve derinlikte veri sağlayabilen bir araştırma tekniği olan yarı yapılandırılmış görüşme, araştırmacı ile araştırmanın öznesi konumunda yer alan kişi arasında geçen kontrollü ve amaçlı sözel iletişim şeklidir (Cohen ve Manion, 1994: 271). Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği önceden belirlenmiş bazı soruların ve başlıkların sistemli olarak uygulanması esasına dayanır. Araştırmacının amacı da araştırmakta olduğu konuya ilişkin daha önce hazırlamış olduğu sorular rehberliğinde ya da o anda amaçlı sorular yönelterek hedef kişinin duygu ve düşüncelerini sistemli bir şekilde öğrenmek, anlamak ve tanımlanmaktır (Türnüklü, 2000: 544). Görüşme sonucunda elde edilen verileri desteklemek amacıyla kullanılan doküman incelemesi yöntemi ise araştırılmak istenen olgu ve olgularla ilgili bilgi içeren yazılı materyallerin analiz edilip araştırma sorularının cevaplanması amacıyla sonuçlara ulaşma çalışmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2005:187).

İlk dört soruda öğretmenlerin cinsiyet, öğrenim durumu, kıdem yılı ve görev yaptığı okul bilgileri yer almaktadır. Kalan beş sorudan ilki öğretmenlerine Suriyeli öğrencilere eğitim vermeden önce buna ilişkin herhangi bir eğitim alıp almadıklarını belirlemeye yöneliktir. İkinci soru Suriyeli öğrencilerin okula uyumu için yapılan çalışmaları ortaya koymaya, üçüncü soru Suriyeli öğrencilerin eğitim alma konusunda yaşadıkları sorunları belirlemeye yöneliktir. Dördüncü soru öğretmenlerin Suriyeli öğrencilere eğitim verirken yaşadığı sorunları belirlemeye son soru ise, göçmen öğrencilerin eğitim sorunlarının giderilmesinde din eğitimine düşen rolleri belirlemeye yöneliktir.

Ordu Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'nun E-66417432-204.01.07-1115721 sayılı ve 12.03.2025 tarihli 2025-40 karar sayısı ile DKAB öğretmenlerinin mülakat formunda yer alan sorulara verdikleri cevaplar araştırmacı tarafından yazılı olarak kayıt altına alınmıştır. Görüşmeler 31.03.2024 ila 04.04.2025 tarihleri aralığında yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sonucu 30 öğretmenden toplanan 93 sayfalık veri notları, bu çalışmanın veri setini oluşturmaktadır. Örneklemdeki tüm DKAB öğretmenlerine aynı sorular sorulmuş; araştırmacılar öğretmenlere “çoklu ve yönlendirici sorular” ile cevabı “evet veya hayır” olabilecek sorular sormaktan kaçınmıştır. Yarı yapılandırılmış mülakatlar, gerekli yasal izinler alındıktan sonra, okullarda mülakatlar için özel olarak hazırlanan yönetici veya rehberlik servisi odası veya okul kütüphanesinde gerçekleştirilmiştir. Hazırlanan görüşme formunun, geçerlilik ve güvenilirliğinin saptanmasında araştırmanın iç geçerliliği literatürdeki benzer araştırma soruları ile karşılaştırılarak sağlanmıştır. Araştırmanın dış geçerliliği ise konuya ilişkin uzman iki öğretim üyesinin değerlendirmesine sunulmuştur. Görüşme sorularının ön uygulaması Ordu ili Altınordu İlçesinde Suriyeli sığınmacı öğrencilerin bulunduğu bir ortaokuldaki 3 DKAB Öğretmenine uygulanmış ve formun belirlemek istediği görüşleri ayrıştırabilecek sorular içerdiği, yani geçerliliğinin bulunduğu karar verilmiştir. Elde edilen geribildirimler sonucunda görüşme formuna son şekli verilmiş, yasal izinler alınarak görüşmeler gerçekleştirilerek veriler toplanmıştır. Elde edilen verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır.

2.3. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Ordu ili, Altınordu merkez ilçesindeki resmi ortaokul ve resmi imam hatip ortaokullarında görev yapan DKAB öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın

örneklemini belirlemek için nitel araştırma modelinde yer alan “amaçlı örneklem seçme yöntemi” tercih edilmiştir. “Bu konu hakkında kim daha fazla bilgilidir? Kiminle görüşme yapmalıyım?” sorusundan yola çıkılarak örneklem oluşturulmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 122). Amaçlı örneklem seçme modelinde araştırmacı, evrenin tipik bir örneği olduğunu dolayısıyla evreni temsil ettiğini düşündüğü bir alt grubu örneklem olarak seçer (Lin, 1976: 158). Örneklemin belirlenmesinde amaçlı örneklem seçme yöntemlerinden biri olan “maksimum çeşitlilik” örneklemesinden faydalanılmıştır. Çalışmada araştırma etiği gereği eğitimcilerin isimlerine ve görev yaptıkları okulların isimlerine yer verilmemiştir. Görüşmeye katılan öğretmenlerin özellikleri Tablo 1’de raporlama süreci boyunca da kullanılacağı için kodlanarak verilmiştir. Görüşmeye katılan öğretmenlerin cinsiyetleri, öğrenim durumları, mesleki hizmet süreleri, görev yaptıkları kurum bilgisine yer verilmiştir.

Tablo 1: Çalışma Grubunun Özellikleri

Kod	Cinsiyet	Öğrenim Durumu	Kıdem	Görev Yaptığı Okul
(Ö1)	K	Yüksek Lisans	12	Ortaokul
(Ö2)	K	Lisans	15	İmam Hatip Ortaokulu
(Ö3)	E	Lisans	6	İmam Hatip Ortaokulu
(Ö4)	E	Lisans	16	İmam Hatip Ortaokulu
(Ö5)	K	Lisans	11	Ortaokul
(Ö6)	E	Lisans	7	Ortaokul
(Ö7)	K	Lisans	11	Ortaokul
(Ö8)	E	Lisans	13	Ortaokul
(Ö9)	K	Yüksek Lisans	12	Ortaokul
(Ö10)	K	Lisans	8	Ortaokul
(Ö11)	E	Lisans	7	İmam Hatip Ortaokulu
(Ö12)	K	Lisans	16	Ortaokul
(Ö13)	K	Yüksek Lisans	7	İmam Hatip Ortaokulu
(Ö14)	K	Lisans	17	Ortaokul
(Ö15)	E	Lisans	14	Ortaokul
(Ö16)	K	Lisans	5	Ortaokul
(Ö17)	K	Yüksek Lisans	11	Ortaokul
(Ö18)	E	Lisans	8	Ortaokul
(Ö19)	K	Lisans	19	Ortaokul
(Ö20)	K	Lisans	15	Ortaokul
(Ö21)	K	Lisans	8	Ortaokul
(Ö22)	E	Lisans	4	İmam Hatip Ortaokulu
(Ö23)	K	Lisans	6	Ortaokul
(Ö24)	K	Yüksek Lisans	9	İmam Hatip Ortaokulu
(Ö25)	E	Doktora	17	Ortaokul
(Ö26)	E	Lisans	15	Ortaokul
(Ö27)	E	Lisans	12	Ortaokul
(Ö28)	E	Yüksek Lisans	11	Ortaokul
(Ö29)	E	Lisans	19	Ortaokul
(Ö30)	E	Lisans	21	Ortaokul

Tablo 1 incelendiğinde, çalışma grubunda yer alan 30 öğretmenin 16'sının kadın, 14'ünün erkek olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin 24'ünün lisans, 5'inin yüksek lisans, 1'inin doktora mezunu olduğu, mesleki kıdemlerinin 4-21 yılları arasında olduğu görülmektedir. 30 öğretmenin 23'ünün ortaokulda, 7'sinin İmam Hatip Ortaokulunda görev yaptığı görülmektedir. Araştırmada, görüşülen öğretmenlerin düşüncelerini olduğu gibi aktarmak amacıyla, kod isimleri kullanılmış ve tırnak içine alınan "aynen alıntılara" sıklıkla yer verilmiştir. Görüşme verilerinden alıntılar aynen alınırken görüşmecinin kod ismi verilmiştir. Görüşmeye katılan öğretmenlerin kimliklerini gizli tutmak için öğretmenlere Ö1, Ö2, Ö3 biçiminde kod isimler verilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Araştırmada nitel veri analiz yöntemlerinden içerik analizi yöntemi kullanılmış; bu amaçla Miles ve Huberman (1994) tarafından önerilen tümevarımsal kodlama kategorileştirme ve temalara ayırma tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırmada kullanılan veri seti (yazılı ve sözlü materyaller) sistemli ve ayrıntılı bir temizleme işleme ile ayrıştırılmış ve bu aşamada ilk kodlara ulaşılmıştır. Daha sonra kodlar bir araya getirilerek temel kavramsal yapı ortaya çıkarılmış, kavramların birleştirilmesi ile kategoriler belirginleşmiştir. Farklı kategoriler bir araya getirilip temalar oluşturulmuş ve tümevarım yöntemi ile araştırma kapsamında incelenen olay ve olguya ilişkin bütüncül bir imge yaratılmıştır. Veriler araştırmacılar tarafından ayrı ayrı kodlanmış, ayrıca kodlayıcı güvenilirliğini sağlamak için nitel veri analizinde uzman 3 farklı kodlayıcı tarafından veri seti tekrar kodlanmıştır. Ayrıca analiz sürecinde araştırmacılar oluşturdukları temaları, kategorileri ve kodlamaları tekrarlı bir biçimde inceleyerek güvenilirliği arttırmaya çalışmışlardır. Araştırma sonuçlarının güvenilirliğini arttırmak için Miles ve Huberman (1994) tarafından önerilen kodlayıcı görüş birliğine ilişkin tutarlık ya da araştırma güvenilirliği formülü kullanılmıştır.

Görüşmeler gönüllülük esasına göre ve öğretmenlerin çalıştıkları okullarda, 35- 40 dakikalık bir zaman diliminde gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler tamamladıktan sonra görüşme verilerinin dökümleri yapılmıştır. Görüşmeler sonucu elde edilen veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. Elde edilen verilere yönelik birtakım sayısal analizler yapmak mümkün iken temel amaç sayılar aracılığıyla sonuca varmak değil araştırılan konuya ilişkin okuyucuya gerçekçi bir fotoğraf sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 48). Bu nedenle çalışmamızda verileri sunarken frekanslardan faydalanılsa da çalışma grubundaki farklı görüşleri betimleyici bir tarzda yansıtmaya yönelik bir yöntem takip edilmiştir. Ulaşılan bulgular aynen alıntılar biçiminde ifade edildikten sonra, araştırmacı bu bulgulara ilişkin açıklama ve yorumlara yer vermiştir. Bulgular yorumlanırken ilgili literatürden önemli oranda faydalanılmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda araştırmada bulgular betimlenerek ilgili literatürden alıntılar yapılmış böylece bulgular anlamlı hâle getirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca neden-sonuç ilişkisi irdelenerek, bazı sonuçlara varılmış ve bu sonuçların başka araştırma sonuçlarıyla uzlaştığı ve çeliştiği noktalara değinilmiştir.

3. Bulgular ve Yorumlar

Çalışmanın bu bölümünde, elde edilen veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. İçerik analizi yöntemi kullanılarak çözümlenen verilerden belirli kodlar oluşturularak bu kodlar belirli kategoriler bünyesinde toplanmış, frekans değerleri hesaplanmış ve tablolar şeklinde sunulmuştur. Bulgular araştırmanın alt problemler sırası gözetilerek verilmiştir.

3.1. Suriyeli Öğrencilere Eğitim Vermeden Önce Alınan Eğitimler ve Bu Eğitimin İçeriğiyle İlgili Önerilere İlişkin Bulgular

Araştırmanın ilk sorusu, “Suriyeli öğrencilere eğitim vermeden önce buna ilişkin herhangi bir eğitim aldınız mı? Bu eğitimin içeriği nasıl olmalıdır?” şeklinde belirlenmiştir. Aşağıda araştırmaya katılan DKAB öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilere eğitim vermeden önce buna ilişkin herhangi bir eğitim alıp almama durumlarına ilişkin görüşlerinden elde edilen verilerden kodlar oluşturulmuş, frekans değerleri hesaplanmış ve Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2: Öğretmenlerin Suriyeli Öğrencilere Eğitim Vermeden Önce Herhangi Bir Eğitim Alıp Almama Durumları

Eğitim Alma Durumu	f
Hayır, almadım.	27
Evet, aldım.	3

Tablo 2. incelendiğinde DKAB öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilere eğitim vermeden önce herhangi bir eğitim alıp almama durumlarına ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (27) Suriyeli öğrencilerin eğitimine ilişkin herhangi bir eğitim almadıkları yönünde görüş belirtirken çok azı (3) bu konuda eğitim aldıklarını ifade etmişlerdir.

Aşağıda çalışmaya katılan DKAB öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilere eğitim vermeden önce herhangi bir eğitim alıp almama durumlarına ilişkin bazı görüşlerine yer verilmiştir:

Ö2: “Buna yönelik bir eğitim almadım.”

Ö1: “Göçmen çocuklarla ilgili bir haftalık bir seminere katılmıştım fakat geç bir seminerdi. Bu seminere katılmadan önce üç yıl çocuklarla beraberdik zaten. Nasıl davranmamız gerektiği, biraz mesleki birikim biraz da el yordamıyla öğrenmeye çalışmıştık.”

Ö7: “Maalesef herhangi bir eğitim almadım.”

Literatür incelendiğinde, araştırmanın sonuçlarıyla örtüşen çalışmalar olduğu görülmektedir. Akdeniz ve Sarıkaya’nın yaptığı çalışmada, göçmen çocukların eğitiminde görev alan öğretmenlerin %36’sı bu konuya ilişkin bir eğitim aldığını belirtirken, %66’ü herhangi bir eğitim almadıklarını belirtmişlerdir (2021: 394). Aykırı’nın yapmış olduğu çalışmada da öğretmenlerin Suriyeli öğrencilere yönelik hizmet öncesi veya hizmet içi eğitim almadıkları sonucuna ulaşmıştır (2017: 47).

Türkiye’de öğretmen eğitiminde kapsayıcı eğitim, eğitimde bireysel farklılıklar ve öğretimin farklılaşması konuları yer almaktadır. Ancak araştırmadan elde edilen bu sonuç eğitimlerin teoride kaldığını ya da yetersiz olduğunu göstermektedir. Göç hareketinin hızlı ve yoğun olması da öğretmenlerin hazırlıksız yakalanmalarına ve kendilerini yetersiz hissetmelerine yol açmış olabilir.

Aşağıda araştırmaya katılan DKAB öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilere eğitim vermeden önce alacakları eğitimin içeriğinin nasıl olması gerektiğine ilişkin görüşlerinden elde edilen verilerden kodlar oluşturulmuş, frekans değerleri hesaplanmış ve Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3: Öğretmenlerin Suriyeli Öğrencilere Eğitim Vermeden Önce Alacakları Eğitimin İçeriğinin Nasıl Olması Gerektiğine İlişkin Görüşleri

Kategori/Tema	f
Bilgiler teorik düzeyde kalmamalı	15
Uzman kişiler bilgi vermeli	13
Merhamet eğitimi verilmeli	8
Herhangi bir eğitim verilmemeli	3

Tablo 3 incelendiğinde DKAB öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilere eğitim vermeden önce alacakları eğitimin içeriğinin nasıl olması gerektiğine ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Öğretmenler öncelikle (15) bilgilerin teorik düzeyde kalmaması gerektiği görüşünü belirtmişlerdir. Bunu sırasıyla uzman kişilerin eğitim vermeleri gerektiği (13) ve merhamet eğitimi verilmeli (12) yönünde görüşler takip etmiştir.

Aşağıda çalışmaya DKAB öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilere eğitim vermeden önce alacakları eğitimin içeriğinin nasıl olması gerektiğine ilişkin bazı görüşlerine yer verilmiştir:

Ö19: Suriyeli öğrencilerin öncelikli sorunları, ailelerinin sorunları, öğrencilerin okula uyum sağlayabilmeleri konusunda bilgilendirici olmalı.”

Ö8: “Çocuklarla derste karşılaşıyoruz. Okulumuzdaki Suriyeli öğrencilerin aile bilgisi, aldıkları eğitim, savaşta kayıp verip vermedikleri konusunda öğretmenlerin bilgilendirilmesinin iyi olacağını düşünüyorum.”

Ö4: “Lisansta aldığımız formasyon derslerinin yeterli olduğunu düşünüyorum. Ayrıca bir eğitime ihtiyaç olduğunu düşünmüyorum.”

Ö27: “Bilgiler teorik olmamalı, Suriyeli öğrencilerin sorunlarını çözmeye yönelik onlara nasıl yaklaşmamız gerektiği, diğer öğrencilerle kaynaşmalarını sağlayacak çalışmalar konusunda bilgilendirici olmalı.”

Ö6: “Suriyeli öğrencilerin geldikleri ortam ve yaşadıkları travmalar konusunda bilgilendirici eğitimler düzenlenebilir. Ayrıca böyle bir yaşantıdan gelen çocuğa karşı doğru yaklaşımın nasıl olması gerektiği konusunda eğitimler verilebilir.”

Ö7: “Öğrencinin gelmiş olduğu bölgedeki mevcut dinî- kültürel değerlerin ve mezhep farklılıklarının araştırılıp o doğrultuda bir öğretim planı oluşturulmalı.”

Literatür incelendiğinde, araştırmanın sonuçlarıyla örtüşen çalışmalar olduğu görülmektedir. Akkaya tarafından yapılan çalışmada öğretmenler göçmen çocukların eğitimine yönelik eğitimlere ihtiyaçları olduğunu belirtmişlerdir. Bu eğitimlerin ise psikolojik açıdan göçmen çocukları anlamaya, metodolojik açıdan onlara nasıl yaklaşılabileceğine dönük yöntem ve teknikleri kapsamı gerektiğini ifade etmişlerdir (2021: 145).

Eğitim programlarının sadece yerli öğrenciler dikkate alınarak hazırlanması programların çokkültürlülük ve kapsayıcı eğitim özelliklerini içermesi bakımından yetersiz olabilmektedir. Bu nedenle eğitim programlarının bu özellikler dikkate alınarak güncellenmesi önem arz etmektedir.

Çokkültürlü toplumda eğitim verirken öncelikle öğretmenlerin kendilerinin anlamaları, benimsemeleri ve sınıflarında nasıl yer verebileceklerini öğrenmeleri için çeşitli eğitimler almaları gerekmektedir.

3.2. Suriyeli Öğrencilerin Okula Uyum Sürecine Yönelik Yapılan Çalışmalar ve Önerilere İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci sorusu, “Suriyeli öğrencilerin okula uyumu için yapılan çalışmalar nelerdir? Bu konudaki önerileriniz nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Aşağıda araştırmaya katılan DKAB öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilerin okula uyumu için yapılan çalışmalara ilişkin görüşlerinden elde edilen verilerden kodlar oluşturulmuş, frekans değerleri hesaplanmış ve Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4: Suriyeli Öğrencilere Okula Uyumu İçin Yapılan Çalışmalara İlişkin Görüşleri

Kategori/Tema	f
Herhangi bir çalışma yapılmamakta	23
Oryantasyon çalışması yapılmakta	3
Dil becerilerini geliştirici kurslar açılmakta	2
Kültürümüzü tanıtıcı etkinlikler düzenlenmekte	2

Tablo 4 incelendiğinde DKAB öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilerin okula uyumu için yapılan çalışmalara ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Öğretmenlerin çoğunluğu (23) herhangi bir eğitimin yapılmadığı görüşünü belirtmişlerdir. Bunu sırasıyla oryantasyon eğitimi yapılmakta (3), dil becerilerini geliştirici kurslar açılmakta (2), kültürümüzü tanıtıcı etkinlikler düzenlenmekte (2) yönünde görüşler belirtmişlerdir.

Aşağıda DKAB öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilerin okula uyumu için yapılan çalışmalara ilişkin bazı görüşlerine yer verilmiştir.

Ö30: “Maalesef pek bir şey yapıldığını söyleyemeyeceğim. Duygu ve düşünce bakımından hiçbir entegrasyonu yapılmadan, birlikte ders işleyeceği yeni arkadaşlarını hazırlamadan, dil bilmek sizin bir sınıfa dâhil olan göçmen çocuklar, tıpkı sudan çıkmış balık gibi çaresiz kalmaktalar. Bir kısmı yeni duruma, daha çok içine kapanarak tepki verirken bir kısmı ise daha saldırgan bir tavır geliştirerek varoluşunu gerçekleştirmeyi tercih etmektedirler. Oysa çoğu, bir çatışma ve şiddet ortamından gelmekteydi. İçindeki savaşı bitirmeden, dışarıda kendilerini ifade edebilecek yeni bir savaşa sokmaktır aslında bu durum.”

Ö2: “Bu konuda bir çalışma olduğunu görmedim.”

Ö6: “Bir uyum çalışması yapıldığına şahit olmadım.”

Ö13: “Okulumuzda sene başında okulu tanıtıcı bir program yapılıyor. Türkçeyi iyi öğrenebilmeleri için kurslar açılıyor. Suriyeli öğrencilerin okula uyumlarını sağlamak için Türk kültürünü tanıtıcı etkinlikler düzenleniyor.”

Ö17: “Okula yeni başlayan her öğrenci gibi onlara da okul tanıtımı yapılıyor ve süreç başlıyor. Bunun haricinde bir uyum çalışması yapılmıyor. Yapılması gerektiğini de düşünmüyorum.”

Öğretmenlerin görüşlerinden, Suriyeli öğrencilerin okula uyumu için çoğunlukla herhangi bir çalışma yapılmadığı anlaşılmaktadır. Oysa Suriyeli öğrencilerin Türkiye’de topluma barışçıl bir biçimde uyum sağlamasında, nitelikli eğitime erişimlerinin sağlanması oldukça önem arz etmektedir. Böylece Suriyeli öğrencilerin kayıp bir nesil olmaları da engellenmiş olabilir (ERG, 2016: 48).

Aşağıda araştırmaya katılan DKAB öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilere eğitim vermeden önce alacakları eğitimin içeriğinin nasıl olması gerektiğine ilişkin görüşlerinden elde edilen verilerden kodlar oluşturulmuş, frekans değerleri hesaplanmış ve Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5: Suriyeli Öğrencilerin Okula Uyumu İçin Önerilerine İlişkin Görüşleri

Kategori/Tema	f
Destekleyici dil kursu verilmeli	30
Okula erişimleri sağlanmalı	25
Sosyal uyum ve aidiyet duygusu kazandıracak çalışmalar yapılmalı	18
Velilerle iletişim hâlinde olunmalı	12
Psikososyal destek sağlanmalı	10

Tablo 5 incelendiğinde DKAB öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilerin okula uyumları ile ilgili önerilere ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Öğretmenlerin tamamı (30) destekleyici dil kursu verilmeli görüşünü belirtmişlerdir. Bunu sırasıyla okula erişimleri sağlanmalı (25), sosyal uyum ve aidiyet duygusu kazandıracak çalışmalar yapılmalı (18) velilerle iletişim hâlinde olunmalı (12), psikososyal destek sağlanmalı (10) yönünde görüşleri takip etmiştir.

Aşağıda DKAB öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilerin okula uyumları ile ilgili önerilere ilişkin ilişkin bazı görüşlere yer verilmiştir.

Ö14: “Bu konuda bizim kültürümüzü eğitim anlayışımı onlara tanıtmak kadar bizlerin de onları tanıyacağımız, anlayacağımız çalışmaların düzenlenmesi gerektiğini düşünüyorum.”

Ö21: “Öncelikle yaşadığı travma ve şiddet varsa bunların rehabilite edilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Sonra kültürel entegrasyonunu kolaylaştıracak etkinlikler düzenlenmelidir. Müfredat en son iş olmalıdır kanaatimce.”

Ö2: “Bu konuda sosyal kabulde zorluklar, dilsel ve kültürel farklılıklar üzerine çalışmalar yapılabilir. Okula uyum sağlayabilmeleri, arkadaşlarıyla kaynaşabilmeleri, kabul görebilmeleri ve dersleri anlayabilmeleri gerekmektedir. Bu sorunlarda aile ile iletişim hâlinde rehberlik servisinin önderliğinde çözüme kavuşturulabilir.”

Ö2: “Suriyeli öğrencilerin öncelikle dil eğitimi alıp Türkçeyi düzgün bir şekilde öğrendikten sonra normal okullarda akranlarıyla birlikte örgün eğitime katılmaları sağlayıcı bir düzenlemenin yapılması gerektiğini düşünüyorum.”

Ö6: “Uyumla ilgili okulu gezdirme, derslik-atölye tanıtımı, öğretmen ve öğrencilerle tanışma şeklinde bir çalışma yapılabilir.”

Ö22: “Öncelikle Türk kültürü, Anadolu insanının hassasiyetleri, oryantasyon eğitimi verilmeli, özellikle dil anlamında belirli seviyeye gelen çocuklar devlet okullarına dâhil edilmelidir.”

Ö8: “Okulumuzda Suriye’den gelen ve Türkçeyi iyi konuşan iki öğretmen öğrencilerin okula uyum sağlamaları için görevlendirilmişti. Sonrasında öğretmenler okuldan ayrıldılar. Öğrenci velileri ile iletişim kurmamızda da yardımcı oluyorlardı. Bu şekilde Arapçayı iyi bilen öğretmenler aracılığıyla göçmen öğrencilerle iletişim kurulabilir. Ancak okullarda Arapçayı lisans eğitimi sırasında aldığımız eğitim oranında DKAB öğretmenleri biliyoruz. Bu düzey de çocuklarla iletişim kurmak için yeterli değil. Bunu geliştirmeye yönelik eğitimler düzenlenebilir. Ayrıca göçmen çocuklara yıl sonunda Türkçe sınavı yapılabilir. Yine yıl sonunda bu öğrenciler için ayrı bir gelişim raporu hazırlanabilir ve gerekli durumlarda öğrenci sınıf tekrarı yaptırılabilir.”

Literatür incelendiğinde bu çalışmanın sonuçlarıyla örtüşen çalışmalar olduğu görülmektedir. Uğurlu tarafından yapılan çalışmada da göçmen öğrencilerin dil farklılığından dolayı sınıf içi faaliyetlere katılamadıkları, arkadaşları ve öğretmenleri ile iletişim kuramadıkları belirlenmiştir (2018: 231). Dil engeli ve toplumsal uyumla ilgili sorunlar nedeniyle Suriyeli çocuklar eğitim sürecine ya hiç dâhil olamamakta ya da eğitim sürecine dâhil olduktan sonra devlet okullarına uyum sağlayamamaktadırlar. Bunun sonucunda Suriyeli çocuklar eğitim süreçlerinden tamamen kopma tehlikesi ile yüzleşmektedirler. (Altıntaş, 208:495). Aydın ve Kaya tarafından yapılan çalışmada, okullardaki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin Suriyeli öğrenciler için yeterli düzeyde gerçekleştirilmediği tespit edilmiştir (2017: 468). Kaştan ise çalışmasında göçlerin yaşandığı bölgelerde öğrencilerin yaşadığı en önemli sorunun ailelerin okula ve eğitim sürecine karşı ilgisizliği olduğunu belirtmiştir (2015: 224).

Öğrenciler dil yetersizlikleri nedeniyle hem öğretmenlerin derslerde anlattıkları konuları hem de sınavlarda sorulan soruları anlayamamaktadır. Dil yetersizliklerinin yanı sıra kültür ve yaşam tarzlarındaki farklılıklar da öğrencilerin okul kültürüne uyumunu zorlaştırmaktadır (Demir, 2019: 299). Öğrencilerin ötekileştirme problemlerinin çözümü ve okul kültürüne uyum sağlamaları konusunda okul rehberlik servislerinin daha etkili kılınması ve öğrencilerin kaynaşmalarını sağlayacak sosyokültürel, spor etkinlikleri gibi faaliyetler gerçekleştirilebilir.

3.3. Suriyeli Öğrencilerin Eğitim Almada Yaşadıkları Güçlükler ve Eğitimlerinin Daha İyi Yapılabilmesi İçin Önerilere İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü sorusu, “Suriyeli öğrenciler eğitim alma konusunda ne tür zorluklar yaşamaktadır? Bu eğitimin daha iyi yapılabilmesi için önerileriniz nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Aşağıda araştırmaya katılan DKAB öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilerin eğitim alma konusunda yaşadıkları zorluklar ve bu eğitimin daha iyi yapılabilmesi için önerilerinin neler olduğu ile ilgili elde edilen verilerden kodlar oluşturulmuş, frekans değerleri hesaplanmış ve Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6: Öğretmenlerinin Suriyeli Öğrencilerin Eğitim Alma Konusunda Yaşadıkları Zorluklara İlişkin Görüşleri

	Kategori/Tema	f
Eğitim sürecine ilişkin yaşanan sorunlar	Okula gelmek istememe	24
	Düşük başarı	22
	Öğrenme güçlüğü	22

Dil ve iletişim sorunu	Kendini ifade edememe	25
	Arkadaş edinmede sorun yaşama/Yalnızca Suriyelilerle arkadaş edinme	24
	Sosyalleşmede sorun yaşama / Dışlanma	22
	Okuma yazmada düşüklük	20
Psiko-Sosyal sorunlar	Çekingen olma	20
	Travma	23
	İçe kapanma	20

Tablo 6 incelendiğinde araştırmaya katılan DKAB öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilerin eğitim alma konusunda yaşadıkları zorluklara ilişkin görüşlere yer verilmiştir. Bu zorluklar 3 kategoride gruplandırılmıştır. Bu kategorilerden “Eğitim sürecine ilişkin yaşanan sorunlar” kategorisinde en fazla okula gelmek istememe (24), düşük başarı (22), öğrenme güçlüğü (22) “dil ve iletişim sorunu” kategorisinde en fazla kendini ifade edememe (25) görüşü belirtilmiştir. Bunu sırasıyla arkadaş edinmede sorun yaşama/yalnızca Suriyelilerle arkadaş edinme (24) ve okuma yazmada düşüklük (20) takip etmiştir. “Psikososyal sorunlar” kategorisinde en fazla çekingen olma (24), travma (24) ve içe kapanma (20) görüşlerine yer verilmiştir.

Aşağıda DKAB öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilerin eğitim alma konusunda yaşadıkları zorluklara ilişkin bazı görüşlere yer verilmiştir.

Ö2: “Dil sorunu, kültürel farklılıklar, ekonomik sıkıntılar, aile desteğinin azlığı, akranları tarafından dışlanmaları vs. Suriyeli öğrencileri başta okula gelseler de devam etmelerine engel olabiliyor.”

Ö8: “Ana dilleri dışında konuşmakta zorlanıyorlar. Sınıf içerisinde bazen dışlanıyorlar.”

Ö7: “Kültürel uyum ve dil konusunda zorluklar yaşıyorlar. Dil becerileri gelişmemiş olanlar dışlanıyor. Ayrıca giyim kuşam olarak Türk toplumunun benimsediği kıyafetleri giymeyen göçmen öğrenciler arkadaş edinmekte zorluk yaşıyor yalnızlık çekiyorlar.”

Ö16: “Bazı öğrenciler birbirlerine “Suriyeli, Arap” diye çağırıyorlar. Bunu bir hakaret unsuru olarak kullanıyorlar.”

Ö21: “Suriyeli öğrenciler kendileri gibi Türkçe bilmeyen diğer öğrencilerle zaman geçiriyor, bu da dil engelinin ortadan kalmasına mâni oluyor. Teneffüslerde ve öğle aralarında Türkiyeli öğrencilerle iletişim kurmuyorlar. Ya kendileri gibi Suriyeli öğrencilerle ya da yalnız vakit geçiriyorlar.”

Ö13: “Suriyeli öğrenciler sınıftan tamamen kopuk zaman geçiriyorlar. Türkçe bilmedikleri için öğretmenlerini ve arkadaşlarını anlamıyorlar. Bu da onların sınıftan soyutlanmalarına ve öğrenme güçlüğü yaşamalarına neden olmakta.”

Ö30: “Din engelli akademik başarı olumsuz etkilemekte ve çocuklarda ümitsizliğe neden olmakta.”

Ö19: “Suriyeli öğrencilerin dil engeli esasında birçok problemin de kaynağı durumunda. Çocuklar kendilerini ifade edemedikleri için agresif ve uyumsuz olabiliyorlar. Ya da tam tersi sessizliğe bürünüp tüm iletişimi kesebiliyorlar.”

Ö9: “Bazı Suriyeli öğrencilerde, özellikle de ailesinden birini kaybetmiş olan çocuklarda bu

durumun yıkıcı etkilerini gözlemleyebiliyoruz. Yaşadıkları travma derslerde öğrenme etkinliklerini olumsuz etkiliyor. Kendilerini derse veremiyorlar.”

Literatür incelendiğinde bu araştırmanın bulgularıyla örtüşen çalışmalar olduğu görülmektedir. Temur ve Özalp tarafından yapılan çalışmada, sınıf öğretmenleri Suriyeli öğrencilerin yaşadıkları sorunları, “Çevresel anlamda yaşanan sorunlar” kategorisinde; içe kapanık olma, okula gelmek istememe, farklı sınıfa geçmek isteme ve çekingen olma kodları ile; “duygusal anlamda yaşanan sorunlar” kategorisinde, üzgün olma, ani duygu değişimi gösterme ve duygusal olarak yıpranma kodları ile; “sosyal anlamda yaşanan sorunlar” kategorisinde, sosyalleşmede sorun yaşama ve arkadaş edinmede sorun yaşama kodları ile; “diğer sorunlar” kategorisinde, derse katılmama ve şiddet eğilimi gösterme kodları ile belirtmişlerdir (2022: 124). Aydeniz ve Sarıkaya’nın yaptıkları çalışmada ise öğretmenler göçmen çocukların eğitim almada yaşadıkları zorlukları, motivasyon eksikliği, uyum sorunları, uygun öğrenme ortamı eksikliği, rehberlik ve danışmanlık eğitimi eksikliği, kültürel sıkıntılar, akranları tarafından dışlanma, kaynak/materyal sıkıntısı, uzman olmayan kişilerin derslere girmesi, ekonomik sorunlar ve aile desteğinin azlığı gibi hususlar şeklinde ifade etmişlerdir (2021: 400). Aytaç tarafından yapılan Türkiye’deki Suriyeli öğrencilerin eğitimde yaşadıkları sorunlara bir bakış isimli meta-analiz çalışmada Suriyeli öğrencilerin eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunlar önem sırasına göre; eğitim sistemine uyum sağlayamama, psikolojik sorunlar, dil ve Türkçe eğitimi ve öğretmen faktörü şeklinde sıralanmaktadır (2021: 186).

Bu sorunlar bir bütün olarak düşünüldüğünde Suriyeli öğrencilerin eğitim alma konusunda ciddi zorluklarla karşı karşıya kaldıkları söylenebilir. Kayıp ve travmalarla başa çıkmaya çalışan çocukların okuldaki akademik çalışmalarına odaklanabilmeleri için öncelikle psikolojik desteğe ihtiyaçları olduğu unutulmamalı öğretmen ve yöneticilerin bu konuda farkındalık sahibi olmaları gerekir.

Aşağıda araştırmaya katılan DKAB öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilerin eğitimleri ile ilgili önerilerine yer verilmiştir. Bu önerilerden edilen verilerden kodlar oluşturulmuş, frekans değerleri hesaplanmış ve Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7: Öğretmenlerinin Suriyeli Öğrencilerin Eğitiminin Daha İyi Yapılabilmesi Önerilerine İlişkin Görüşleri

	Kategori/Tema	f
Eğitim sürecine ilişkin öneriler	Öncelikle dil eğitimi verilmeli	30
	En azından sınavlarda tercüman desteği sağlanmalı	18
	Derslere düzenli katılmaları sağlanmalı / Devamsızlığı önlemeye yönelik tedbirler alınmalı	16
	Yalnızca göçmen öğrencilerin olduğu sınıflar oluşturulmalı	10
Dil ve iletişim sorununa ilişkin öneriler	Okuma ve iletişim güçlüğüne gidermeye yönelik kurslar düzenlenmeli	23
	Velilere dil becerileri kazandırılmalı	17
	Velilere ve öğrencilere kültürel ve sosyal uyum becerileri kazandırılmalı	12
Psikososyal sorunlara ilişkin öneriler	Psikolojik açıdan destek sağlanmalı	20
	Kültürümüz ve değerlerimiz tanıtılmalı	13
	Daha fazla ilgi gösterilmeli	3

Tablo 7 incelendiğinde araştırmaya katılan DKAB öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilerin eğitiminin daha iyi yapılabilmesine ilişkin önerilerine yer verilmiştir. Bu öneriler 4 kategoride gruplandırılmıştır. Bu kategorilerden “eğitim sürecine ilişkin öneriler” kategorisinde öğretmenlerin tamamı (30) öncelikle dil eğitimi verilmeli görüşünü belirtmişlerdir. Bunu sırasıyla en azından sınavlarda tercüman desteği sağlanmalı (18), derslere düzenli katılımları sağlanmalı / devamsızlığı önlemeye yönelik tedbirler alınmalı (16), yalnızca Suriyeli öğrencilerin olduğu sınıflar oluşturulmalı (10) önerileri takip etmektedir. “Dil ve iletişim sorununa ilişkin öneriler” kategorisinde öğretmenlerin çoğunluğu (23) okuma ve iletişim güçlüğüne gidermeye yönelik kurslar düzenlenmeli görüşünü ifade etmişlerdir. Bunu sırasıyla, velilere dil becerileri kazandırılmalı (17), velilere ve öğrencilere kültürel ve sosyal uyum becerileri kazandırılmalı (12) önerileri öğretmenlerin önerileri takip etmektedir. “Psikososyal sorunlara ilişkin öneriler” kategorisinde ise, psikolojik açıdan destek sağlanmalı (20), kültürümüz ve değerlerimiz tanıtılmalı (13) önerilerinde bulunmuşlardır. “Diğer öneriler” kategorisinde öncelikle psikolojik açıdan destek sağlanmalı (20), kültürümüz ve değerlerimiz tanıtılmalı (17) ve daha fazla ilgi gösterilmeli (3) önerilerine yer verilmiştir.

Aşağıda araştırmaya katılan DKAB öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilerin eğitiminin daha iyi yapılabilmesine ilişkin bazı görüşlere yer verilmiştir.

Ö1: “Farklı bir ülkeye geliyorlar. Eğitim ortamı onlara göre hazırlanmalıdır. Örneğin sınıfa farklı ülkeden, başka bir dil konuşan veya farklı bir dine inanan öğrencinin katılması, herhangi bir ötekileştirmeye sebep olmaması için sınıfın hazır olması gerekir. Suriyeli öğrencilerin akranlarıyla kaynaşmalarını sağlamak gerekir. Belli bir seviyede dil eğitimi verilmelidir.”

Ö4: “Geldiği ülkenin kültürel değerleri ile Türkiye’nin kültürel değerleri, ortak özelliklerinden hareketle kaynaşması sağlanmalıdır. Kültürel çatışma yerine, kültürel zenginliğe imkân oluşturulmalıdır.”

Ö2: “Aile ile iş birliği içerisinde olup önce çocuğun derslerini anlayabilecek kadar dil eğitimi alması gerekir. Sonrasında meydana çıkacak sorunlar rehberlik servisinin desteği ile çözülebilir. Sınıf içi grup çalışmalarına katmak, bazı küçük sorumluluklar vererek sürece dâhil edilebilirler.”

Ö23: “Bence göçmenlerin tampon bir bölgede tutulup eğitim ve uyumları sağlandıktan sonra tüm toplumla kaynaşmaları sağlanmalı, istihdam oluşturulmalı ve velilere yönelik eğitimler verilmeli yani veliler mutlaka sürece dâhil edilmeli. Ayrıca göçmen çocuklarla geziler, piknikler hatta ev ziyaretleri düzenlenmeli. Bu tür etkinliklerin uyum süreci ve kaynaşma için sağlıklı bir zemin oluşturacağını düşünüyorum.”

Ö24: “Aileler Türkçe bilmiyorlar. Dolayısıyla çocuklar evlerinde Arapça konuşuyorlar. Okulda Türkçe öğrenen çocuk evinde de konuşmayı sürdürse dili kolay ve kısa sürede öğrenecek ama bu olmuyor. O nedenle ailelere de dil eğitimi verilmesi gerekir.”

Ö11: “Mesela DKAB dersinde Suriyeli öğrenci bilgi sahibi ancak dersi Türkçe bilmediği için anlayamıyor. Sınavlarda da bildiği hâlde yapamıyor. O nedenle en azından sınavlarda bu çocuklara tercüman desteği sağlanmalı.”

Ö27: Psikolojik açıdan mutlak destek almaları gerektiğini düşünüyorum. Duygusal olarak yıpranmışlıklarını gözlemliyoruz. Bu sorunların çözümü için öncelikle dil bilen rehberlik öğretmenleri görevlendirilebilir.”

Ö7: “Ülkemize uyumları için bir eğitim olmalı; Türkçe bilmeleri çok önemli. Böylece bizleri ve kültürümüzü tanıma imkânı elde edecekler. Bu durum kaynaşmayı sağlayacaktır.”

Ö8: “Öncelikle ülkelerini terk edip Türkiye’ye gelme nedenleri konusunda çözümler üretilmeli. Zorunluluktan ülkesini terk etmek zorunda kalanları dışlamadan, misafirperverliğimizi göstermeliyiz. Allah kimseyi bu duruma düşürmesin.”

Ö13: “Dil becerilerinin yetersizliği doğrudan akademik alana yansıyor. Öğrenci başarısız oluyor. Bunun sonucunda öğrencide çekingenlik başlıyor. Bu öğrencilerin dil öğrenebilecekleri ayrı bir sınıf oluşturulup dil öğrendikten sonra diğer öğrencilerle kaynaşmaları sağlansa hem akademik hem sosyal açılardan başarı sağlanabilir.”

Ö23: “Öğrenciler yeterli dil becerilerine sahip olmadıkları için bildikleri konularda dahi başarılı olamıyorlar. Bunun devamında ise devamsızlıklar başlıyor. Bir süre sonra da öğrenci tamamen okulu terk ediyor. Bunun için öncelikle dilimizi öğrenmeleri gerekiyor. Bunun için sadece okuldaki derslerle yetinilmemeli, destekleyici kurslar düzenlenmeli. Bu sorun çözülünce diğer sorunlar daha kolay çözülecektir.”

Literatür incelendiğinde, Suriyeli öğrencilerin eğitimlerinin daha iyi yapılmasına yönelik öğretmen görüşleri ile bu çalışmanın bulguları örtüşmektedir. Akdeniz ve Sarıkaya tarafından gerçekleştirilen çalışmada öğretmenler, göçmen çocuklar için dil kurslarının düzenlenmesi, çeşitli komisyonların kurulması, hazırlık sınıflarının oluşturulması, velilere eğitim verilmesi, ortak bir plan ve program hazırlanması, yasal zeminin hazırlanması, Arapça bilen öğretmenlerin görevlendirilmesi, sınıflarda tercüman bulundurulması ve ders saatlerinin arttırılması önerilerinde bulunmuşlardır (2021: 401). Yenilmez ve Çöplü tarafından yapılan çalışmada öğretmenler, bu gruptaki öğrencilerin eğitiminde başarının sağlanması için dil sorunlarının halledilmesinin en önemli çözüm olacağını belirtmişlerdir (2019: 34). Ayrıca öğretmenlerin büyük çoğunluğu hazırlık sınıflarının oluşturulması önerisinde bulunmuşlardır (Bulut vd. 2018: 1236). Saklan tarafından yapılan çalışmada ise öğretmenler, Suriyeli öğrencilerin ailelerinin de hem Türkçe öğrenmelerini kolaylaştırıcı hem de kültürümüze uyum sağlamalarına destek olacak şekilde etkinlikler düzenlenmesinin iki toplum arasındaki kültürel bağların güçlendirilmesine ve olası önyargıların önlenmesine katkı sağlayabileceği önerisinde bulunmuşlardır (2018: 240).

Hem bu araştırmada hem de diğer araştırma verilerinden elde edilen en önemli sonuçlardan biri öğretmenlerin dil engelini aşmaya yönelik öğrencilere ve velilere destekleyici dil kurslarının verilmesi önerisi olmuştur. Nitekim öğretim sürecinin temelinde öğretmen-öğrenci etkileşiminin istenen seviyede kurulamaması bu çocukların okuldan edinebilecekleri kazanımları tehlikeye sokmaktadır. Özellikle Türkiyeli akranlarıyla iletişime geçmekte zorlandıkları için çoğu zaman yalnız kalmakta, içlerine kapanmakta ve saldırgan davranabilmektedirler. İnsan Hakları Örgütü’nün Türkiye’de yaptığı bir araştırmada devlet okullarına devam etmemenin önündeki birinci neden olarak dil engeli gösterilmektedir. Ebeveynler dil engelinden dolayı çocuklarının devlet okullarına kaydolmak ya da devam etmek istemediklerini ifade etmişlerdir (HRW, 2015: 18). Dolayısıyla öğrencinin dilini anlayamadığı ve konuşamadığı bir ülkede, onun eğitim sistemine uyumundan ve bir akademik başarıdan söz etmek mümkün değildir.

3.4. Suriyeli Öğrencilere Eğitim Verirken Yaşanılan Sorunlar ve Bu Sorunların Çözümüyle İlgili Önerilere İlişkin Bulgular

Araştırmamızın dördüncü sorusu, “Suriyeli öğrencilere eğitim verirken yaşadığınız sorunlar nelerdir? Sorunların çözümü için neler önerirsiniz?” şeklinde belirlenmiştir. Aşağıda araştırmaya katılan DKAB öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilere eğitim verirken yaşadıkları sorunlar ve bu sorunların çözümü için önerilerinin neler olduğu ile ilgili elde edilen verilerden kodlar oluşturulmuş, frekans değerleri hesaplanmış ve Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8: Öğretmenlerin Suriyeli öğrencilere Eğitim Verirken Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Görüşleri

	Kategori/Tema	f
Dil sorunları	İletişim sorunu/Türkçe konuşamama	30
	Göçmen öğrencilerle normal öğrencilerin seviyelerinin farklı olması	23
Ders işleme sürecinde yaşanan sorunlar	Dersi anlayamama/Derse konsantre olamama	27
	Konuların müfredata uygun ilerlemesine engel olma	11
	Özel desteğe ihtiyaç duyma özel desteğe ihtiyaç duyma	9
Aile ve diğer öğrencilerden kaynaklanan sorunlar	Diğer öğrenciler tarafından dışlanma/ Ötekileştirme	21
	Aile desteğinin azlığı	19
Disiplin sorunları	Davranış problemleri sergileme	9
	Arkadaşlarıyla sağlıklı bir ilişki kuramama	4
Diğer sorunlar	Ekonomik sıkıntılar	25
	Öğretmenlerin yeterlilik problemleri	25

Tablo 8 incelendiğinde araştırmaya katılan DKAB öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilere eğitim verirken yaşadıkları sorunlara ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Bu görüşler 5 kategoride gruplandırılmıştır. Bu kategorilerden “dil sorunları” kategorisinde öğretmenlerin tamamı (30), iletişim sorunu/Türkçe konuşamama görüşünü ifade edip, Suriyeli öğrencilerle normal öğrencilerin seviyelerinin farklı olduğunu (23) belirtilmişlerdir. “Ders işleme sürecinde yaşanan sorunlar” kategorisinde, dersi anlayamama/ derse konsantre olamama (27), konuların müfredata uygun ilerlemesine engel olma (11), özel desteğe ihtiyaç duyma (9), sorunlarına işaret edilmiştir. “Aile ve diğer öğrencilerden kaynaklanan sorunlar” kategorisinde, diğer öğrenciler tarafından dışlanma/ötekileştirilme (21) ve aile desteğinin azlığı (19), sorunları ifade edilmiştir. “Disiplin sorunları” kategorisinde ise, davranış problemleri sergileme (9) ve arkadaşlarıyla sağlıklı bir ilişki kuramama (4) sorunları vurgulanmıştır. Son olarak “diğer sorunlar” kategorisinde, ekonomik sorunlar (25) ve öğretmenlerin yeterlilik problemleri (25) öne sürülen sorunlar arasında yer almaktadır.

Aşağıda araştırmaya katılan DKAB öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilere eğitim verirken yaşadıkları sorunlara ilişkin bazı görüşlere yer verilmiştir.

Ö1: “En önemli sorun, empati sorunu. Anlamaya çalışıyorum fakat o öğrencinin önceki yaşamına ait bir bilgiye sahip olmadığımda boşlukta yürüyor gibi hissediyorum kendimi. Çünkü kimse geçmişinden bağımsız değildir.

Ö8: “Yaşadığım öncelikli sorun dil bilmemelerinden kaynaklı dersi anlayamamaları,

anlayamadıklarında da sıkılmaları.

Ö3: “Türkçeyi bilmemeleri, okul kültürüne uyum sağlayamamaları, dersi anlayamamaları dolayısıyla derse konsantre olamamaları başlıca sorunlar.”

Ö7: “İletişim konusunda zorluklar yaşıyorum. Öğrenci DKAB dersinde o konu ile ilgili aynı inanca mensup olunması dolayısıyla bilgi sahibi ancak o bilgiyi yeterli dil becerisi olmadığından yansıtamıyor. Bu durum da sağlıklı bir değerlendirmeyi engelliyor.”

Ö13: “Suriyeli öğrencilerin Türkçeyi yeterli düzeyde bilmemesi akademik başarılarını olumsuz etkiliyor. Bu durum da sınıfta öğrenciler arasında seviye farkının açılmasına neden oluyor.”

Ö21: “Öğrencilerin maddi imkanlarının kısıtlı olduğu çok net görülüyor. Bu çocuklar temel gereksinimlerini dahi karşılamada sıkıntı yaşayabiliyorlar.”

Ö19: “İmam Hatip’te ve lisansta Arapça dersi aldık ancak Suriyeli öğrencilerin konuştuğu günlük Arapça ile bizim öğrendiğimiz Arapça birbirinden çok farklı. Çocuklarla iletişimi ancak ‘İsmin ne?’, ‘Nasılsın?’ düzeyinde kurabiliyoruz.”

Ö26: “Suriyeli öğrenciler genelde kendilerine sınıfın en arka sıralarında yer bulabiliyorlar. Bu durum kendilerini sınıfa daha yabancı ve dışlanmış hissetmelerine yol açabiliyor.”

Ö10: “Suriyeli öğrenciler bir şeyler öğrenebilsinler diye omlarla daha yakından ilgileniyor, çalışma kağıtları hazırlıyorum. Ancak bu durum epey vakit alıyor. Bu defa da işlemem gereken konuda geride kalabiliyorum.”

Ö20: “Öğrenciler yalnızca bizim ve kendi gayretleriyle bir şeyler öğrenebiliyorlar. Veli ilgisiz, okula dahi uğramıyor. Çocuk devamsızlık yaptığında muhatap olacak kimse bulamıyoruz.”

Ö29: “Dersi anlamayan çocuğun dikkati dağılıyor ve sıkılıyor. Hareket etmeye, diğer Suriyeli arkadaşıyla konuşmaya, ya da yazışmaya başlıyor. Bu da dersin insicamını bozabiliyor. Fakat o çocuğu da anlıyorum. Bilmediği bir dili bir insan ne kadar süre aynı dikkatle takip edebilir ki.”

Literatür incelendiğinde, sonuçları bu araştırmanın bulgularıyla örtüşen çalışmalar olduğu görülmektedir. Temur ve Özalp tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerin göçmen çocukların eğitiminde yaşadıkları sorunları, dil sorunu, başarı seviyesinin düşük olması, diğer öğrencilerle iletişim ve uyum sorunu, aile desteğinin yetersizliği şeklinde belirtmişlerdir (2022: 126-129). Ersoy ve Turan tarafından yapılan, göçmen öğrencilerde sosyal dışlanma ve çeteleşme konulu çalışmalarında, göçmen öğrencilerle yerli öğrenciler arasında uyum sorunu yaşandığı sonucuna varılmıştır. Bu sorunun temelinde bulunan nedenlerin ise, Türkçe bilmeme, alfabe farklılığı ve kültürler farklılık olduğu ifade edilmiştir (2019: 833). Altıntaş tarafından yapılan çalışmada ise bazı öğretmenler, travma yaşamış mülteci çocuklara yardımcı olma, onların öğrenme süreçlerine rehberlik etme ve toplumsal uyumlarının sağlanması konusunda bilgi, beceri ve tecrübeye sahip olmadıklarını belirtmişlerdir (Altıntaş, 2018: 491). Ayrıca öğretmenler bazı yerli öğrencilerin Arap, Suriyeli gibi ifadeleri Suriyeli öğrencilere yönelik bir hakaret ve aşağılama aracı olarak kullanarak onları dışladıklarını ifade etmişlerdir (Altıntaş, 2018: 481).

Okuldaki Suriyeli öğrencilerin varlığı, çözülmesi gereken bir sorun olarak değil birlikte yaşama kültürünü oluşturmak için bir fırsat olarak görüldüğünde Suriyeli çocuklar için olumlu bir

eğitim ortamı oluşturulabilir (Özer, vd., 2016: 198). Dil kaynaklı iletişim sorunları, kültürel yanlış anlamalar ve eksik bilgidен kaynaklı ayrımcılık, çocukları daha fazla yalnızlığa sürüklemekte ve eğitime devam etmelerini zorlaştırmaktadır. Öğretmen ve yöneticilerin Suriyeli çocukların okulda karşılaştıkları sorunlarla baş edebilmelerine ilişkin eğitimleri olmadığı durumlarda sonuçlar daha da kötüye gidebilmektedir. Bu açıdan öğretmen ve idarecilerin Suriyeli çocukların karşılaştığı sorunlara çözüm üretebilmek için mesleki ve uzmanlık eğitimleri ile desteklenmeleri oldukça önemlidir (Dreyden-Peterson, 2011: 54-57).

Aşağıda araştırmaya katılan DKAB öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilere eğitim verirken yaşadıkları sorunlara ilişkin çözüm önerilerinin neler olduğu ile ilgili elde edilen verilerden kodlar oluşturulmuş, frekans değerleri hesaplanmış ve Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9: Suriyeli Öğrencilere Eğitim Verirken Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri

	Kategori/Tema	f
Dil sorunlarına ilişkin çözüm önerileri	Dil eğitimi verilmeli	30
	Hazırlık sınıfları oluşturulmalı	23
Ders işleme sürecinde yaşanan sorunlara ilişkin çözüm önerileri	Sınıflarda tercüman bulundurulmalı	22
	Eğitim eşitliği sağlanmalı	7
Aile ve diğer öğrencilerden kaynaklanan sorunlara ilişkin çözüm önerileri	Empati eğitimi verilmeli	20
	Velilere dil eğitimi ve Türk kültürünü tanıtıcı eğitimler verilmeli	14
Disiplin sorunlarına ilişkin çözüm önerileri	Rehberlik hizmetlerinden yararlanılmalı	21
	Psiko-sosyal destek sağlanmalı	19
Diğer sorunlara ilişkin çözüm önerileri	Suriyeli öğrencilere eğitim verebilecek nitelikte öğretmen yetiştirmeli	25
	Okul materyal eksiklikleri giderilmeli	11

Tablo 9 incelendiğinde araştırmaya katılan DKAB öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilere eğitim verirken yaşadıkları sorunlara ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Bu görüşler 5 kategoride gruplandırılmıştır. Bu kategorilerden “dil sorunlarına ilişkin çözüm önerileri” kategorisinde öğretmenlerin tamamı (30) dil eğitimi verilmeli görüşünü ifade etmişlerdir. Bunu hazırlık sınıfları oluşturulmalı görüşü (23) takip etmiştir. “Ders işleme sürecinde yaşanan sorunlara ilişkin çözüm önerileri” kategorisinde, sınıflarda tercüman bulundurulmalı (22) ve eğitim eşitliği sağlanmalı (7) görüşleri ifade edilmiştir. “Aile ve diğer öğrencilerden kaynaklanan sorunlara ilişkin çözüm önerileri” kategorisinde, empati eğitimi verilmeli (20), velilere dil eğitimi ve Türk kültürünü tanıtıcı eğitimler verilmeli (14) görüşünü ifade etmişlerdir. “Disiplin sorunlarına ilişkin çözüm önerileri” kategorisinde ise, rehberlik hizmetlerinden yararlanılmalı (21) ve psikososyal destek sağlanmalı (19) önerileri belirtilmiştir. Son olarak “diğer sorunlara ilişkin çözüm önerileri” kategorisinde ise, Suriyeli öğrencilere eğitim verebilecek nitelikte öğretmen yetiştirmeli (25) ve okul materyal eksiklikleri giderilmeli (11) görüşleri öne sürülen görüşler arasında yer almaktadır.

Aşağıda araştırmaya katılan DKAB öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilere eğitim verirken yaşadıkları sorunların çözümüne ilişkin bazı önerilere yer verilmiştir.

Ö1: “Sorunların çözümü için öncelikle göçmen çocuklar için özel bir rehberlik faaliyeti yapılmalıdır. Her bir öğrenciyi tanımak ve anlamak çok önemlidir. Sonra onu anladığımızı, onun yanında olduğumuzu hissettirmek gerekir. Çünkü göçmen çocukların bu ülkeye entegrasyonunu ve ülkenin insanlarıyla sağlıklı uyumunu sağlayamadığınızda, göçmenlerin de kendi içlerinde gettolaştığını, çatışmacı bir alt kültür oluşturduklarını gözlemliyorum.”

Ö2: “Başta dil eğitimi olmak üzere, akranlarıyla grup çalışmaları oyunlar, etkinlikler yapılabilir.”

Ö3: “Devletin onları denetlemesi, vatandaş sorumluluğunu onlara da uygulaması belki bu sorunları çözebilir.”

Ö7: “Ülkemize yeni gelmiş, dil düzeyi gelişmemiş öğrenciler Rehberlik Araştırma Merkezi kanalıyla ana dillerinde tercüman eşliğinde değerlendirme yapılmalı diye düşünüyorum.”

Ö21: “Suriye’den gelen öğrencilerin ders başarılarının ya da sınav kaygılarının ötesinde çok daha derin sorunları var. Bu öğrenciler savaştan geldiler ve bizler onlara yeteri kadar yardımcı olamıyoruz. Bu anlamda herhangi bir eğitim almadık. Fakat onların mutlaka psiko-sosyal destek almaları gerekiyor.”

Ö11: “Ailenin Türkçe bilmemeleri çok büyük sorun. Anlaşamıyoruz, ne onlar dertlerini anlatabiliyorlar ne de biz... Mesela veli toplantısı yapacağım, tarih veriyorum gelen olmuyor, gelse de bir şey anlamayacak zaten.”

Ö27: “Dil bilmek o kadar önemli ki. İletişim olmayınca başka herhangi bir şey olmuyor. Kendilerini anlatamayınca içlerine kapanıyorlar. Bu durum derslerine olumsuz yansıyor. Hepsinin dil öğrenebilecekleri Türkçe öğrenme sınıfları oluşturulması lazım. Türkler başka bir ülkeye gitse aynı durumu yaşasa neler hissederdiler acaba? Diyelim ki dil öğrenildi ancak her şey dil ile bitmiyor. Kültürel-sosyal uyum var. Olumsuz bir olay yaşandı mesela hemen onlardan bilinme durumu var.”

Ö9: “Ekonomik olarak sıkıntılar yaşadıklarını ve bu durumdan rahatsız olduklarını düşünüyorum. Bazı ek harcama gerektiren şeyleri yapamıyorlar. Beslenmeleri başlı başına sorun zaten. Durum böyleyken okul materyal ihtiyaçlarını karşılamaları pek mümkün değil, bu eksikliklerinin giderilmesi gerektiğini düşünüyorum.”

Literatür incelendiğinde, bu araştırmanın bulgularıyla örtüşen çalışmalar olduğu görülmektedir. Aytaç tarafından yapılan çalışmada öğretmenler, Suriyeli öğrencilerin okul öncesi dönemden başlayarak destekleyici dil kursları ve Türkçe eğitim faaliyetlerine ağırlık verilmesi gerektiği, bu öğrencilerin yaşadığı psikososyal sorunların çözümüne yönelik okullarda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin, bu çocukların yaşadıkları travmaların azaltılmasında ve uyum sorunlarını önlemede daha etkin kullanılmasını sağlayıcı çalışmalar yapılması gerektiği şeklinde önerilerde bulunmuşlardır (Aytaç, 2021: 189). Sözer ve Işıker tarafından yapılan çalışmada, öğretmenler okul öncesi dönemden başlayarak destekleyici dil kurslarının verilmesi, kültürel uyum ve iletişimlerini geliştirecek etkinlik, oyun ve sosyal uyum projelerinin Türkiyeli öğrencilerle birlikte yapılması, okul ve aile iş birliğini artıracak etkinliklerin uygulanması gibi bazı öneriler sunmuşlardır (2021: 194). Bu öğrenciler için eğitim eşitliğinin sağlanması gerektiğini düşünen öğretmenlerin önerilerinden biri de ortak bir plan ve program hazırlanmasıdır. Watkins ve Zyck tarafından yapılan çalışmada,

Suriyeli çocuklara ev sahipliği yapan ülkelerin plan-program, kalabalık sınıf, materyal eksiklikleri yaşadıklarını belirtmişlerdir (2014: 3).

Eğitim, göçmen çocukların bulundukları sosyal yapıya uyum sağlamalarında önemli bir rol üstlenmektedir. Göçmenlerin çoğunluğunun okul çağındaki çocuk ve gençlerden oluştuğu düşünüldüğünde eğitimin, göçmenlerin uyumundaki önemi daha iyi anlaşılabilir.

3.5. Suriyeli Öğrencilerin Sorunlarının Giderilmesinde Din Eğitimine Düşen Rollerle İlgili Önerilere İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci sorusu, “Türkiye’de Suriyeli öğrencilerin sorunlarının giderilmesinde din eğitimine düşen roller nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Aşağıda araştırmaya katılan DKAB öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilerin sorunlarının giderilmesinde din eğitimine düşen rollerin neler olduğuna ilişkin görüşlerinden elde edilen verilerden kodlar elde edilen verilerden kodlar oluşturulmuş, frekans değerleri hesaplanmış ve Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10: Suriyeli Öğrencilerin Sorunlarının Giderilmesinde Din Eğitimine Düşen Rollere İlişkin Görüşleri

Kategori/Tema	f
Çeşitliliğin ve çoğulculuğun ilahi düzenin bir parçası olduğu belirtilmeli	19
Hoşgörü ve sevgi değerlerini yaşatma	16
Farklı insanlarla etkileşim kurma	15
Türkçe dil eğitimine öncelik verme	10
Öğretmenin yeterliliğinin geliştirilmesi	5

Tablo 10 incelendiğinde araştırmaya katılan DKAB öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilerin sorunlarının giderilmesinde din eğitimine düşen rollerin neler olduğuna ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Öğretmenlerin çoğunluğu, çeşitliliğin ve çoğulculuğun ilahi düzenin bir parçası olduğu belirtilmeli (19) görüşünü ifade ederken bunu sırasıyla, hoşgörü ve sevgi değerlerini yaşatma (16), farklı insanlarla etkileşim kurma (15), Türkçe dil eğitimine öncelik verme (10), empati becerisi geliştirme (12) ve öğretmenin yeterliliğini geliştirilme (5) görüşleri takip etmiştir.

Aşağıda araştırmaya katılan DKAB öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilerin sorunlarının giderilmesinde din eğitimine düşen rolleri neler olduğuna ilişkin bazı görüşlere yer verilmiştir.

Ö1: “Dine göre aslında hepimiz göçmeniz bu dünyada. Bu içselleştirildiği takdirde bu ülkenin, bu dünyanın yabancısıyız ve aynıyız. Yaşadığımız ortamın bize sunduğu kültürel kodlar, çatışmaya değil zenginliğe dönüşmelidir. Ayet ve hadislerde insanların renklerine göre bir üstünlüğe sahip olmadıklarını, çeşitliliğin ve çoğulculuğun ilahi düzenin bir parçası olduğu belirtilmektedir. Din eğitimcileri öncelikle bunun farkına varmalıdır. Göçmen kimselerden farkımız, asli unsurlarda değil, sonradan kazanılan ve oluşan kültürel özelliklerdedir. Bu anlayışın oluşturduğu eğitim ortamına ihtiyacımız var. Eğitime dair teknik meseleler, müfredat bu zemin üzerine inşa edilmelidir.”

Ö2: “Farklı görüş ve yorumların zenginlik olduğunu, insanların birbirine saygı duyarak yaşaması gerektiğini ve bu konuda eğitiminde hoşgörü temeli üzerine yapılmasının günümüz toplumlarındaki çok ulusluluğun bir gereği olduğunu düşünüyorum.”

Ö26: “Okulumda göçmen öğrencilerde farklı mezheplerde olanlar var. Derste öğrencileri görevlendirip ibadetteki uygulamalarını anlattırıyorum. Bayramlarda, düğünlerde veya cenazelerde ne gibi geleneklerinin olduğunu anlattırıyorum. Ortak değerlerimize geleneklerimize vurgu yaparak değerlerin birleştiriciliğinden bahsediyorum.”

Ö12: “Asıl önemli olan insani değerler olduğu bilinci, bütün insanların Allah katında eşit ve değerli olduğu anlayışını biz din eğitimcilerinin çocuklarımıza öncelikli kazandırmamız gerektiği kanaatindeyim. Herkese inancına, ırkına bakmaksızın hoşgörüyü bakan bir anlayışı çocuklarımıza kazandırmalıyız.”

Ö16: “Suriyeli öğrencilerin sorunlarının giderilmesinde din eğitimi birleştirici bir unsur olabilir. Gelen göçmen profilin çoğunlukla İslam dini kimliğiyle geldiği görülmektedir. Göçmen öğrencilerde kendi inançlarını da yansıtan dinî motifleri duyup görmek derse karşı ilgilerini artırıp onları mutlu ediyor.”

Ö7: “Bu konuda öğrencilere din kardeşliği (muhacir-ensar anlayışı), yardımlaşma gibi konularda eğitim verilip göçmen çocukların daha hızlı kabullenilmesi sağlanabilir.”

Ö10: “Aralarında Türkçeyi çok güzel konuşanlarda var tabi ama bir kelime dahi bilmeyenler de var. Anlayıp konuşamayanlar ise çoğunlukta. Derste yalnızca ayetlerin izahını yaparken anlamakta zorluk çekmiyorlar. Onun dışında anlamıyorlar.”

Ö3: “Bu çocuklara yönelik nasıl bir yaklaşım sergileyeceğimi bilemiyorum. Savaş ortamından kaçıp gelmiş çocuğun öncelikle psikososyal desteğe ihtiyacı olduğunu düşünüyorum. Ancak buna yönelik herhangi bir eğitim almadım.”

Literatür incelendiğinde bu araştırmanın bulgularıyla örtüşen çalışmalar olduğu görülmektedir. Demir ve Okşar tarafından yapılan çalışmada DKAB öğretmenleri, dil ve iletişimden kaynaklanan problemlerin aşılması amacıyla; Din eğitimcilerin Arapça dil yeterlilikleri noktasında yaşadıkları sorunların giderilmesine yönelik hizmet içi kurslar verilebilir önerilerinde bulunulmuştur. Ayrıca bu öğrencilerin sahip oldukları itikadi ve ameli mezhepler veya din algılarının neler olduğu konusunda bu bölgelerde görev yapacak eğitimciler bilgilendirilmeli vurgusu yapılmıştır (2018: 306). Altıntaş tarafından yapılan çalışmada DKAB öğretmenleri okuldaki Suriyeli öğrencilerin birlikte yaşama kültürü oluşturma bakımından bir fırsat olarak görülmesi gerektiğini bunun da ancak farklılıkların doğru şekilde yönetildiği ve anlamlandırıldığı bir eğitim anlayışı ile başarılabilirliğini belirtmişlerdir. Zira değişen sosyokültürel koşullar birlikte öğrenmeyi, birlikte yaşamayı ve birlikte var olmayı gerektirmektedir. Bu bağlamda yeni koşullara uyum sağlayabilmek için yetişen nesilleri, farklı etnik kimliklere sahip insanlarla sağlıklı iletişim kurabilecek duruma getirmek gerektiği vurgulanmıştır (2018: 496). Baltacı ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmada, DKAB öğretmenlerinin, Suriyeli öğrenciler ile Türkiyeli öğrenciler arasındaki ortak noktalardan biri olan İslam’ın ilke ve değerlerinden faydalananarak bu iki farklı kültürü birleştirebilecekleri böylece okulda yaşanan sosyal gerilimlerin giderilmesinde din eğitiminin etkisinin arttırılması ile gruplar arası empati kurulurken, ön yargı ve dışlanma durumlarının azaltılabileceği ifade edilmiştir (2019: 389-390).

Din eğitimi toplumsal gerginliklerin azaltılmasında veya toplumun önyargılarının kırılmasında etkili olabilmektedir. Nitekim barış, hoşgörü ve adaletin hâkim olduğu bir sosyal ortamın

kurulmasında en önemli unsurlardan biri din eğitimidir. Okulda yaşanan sosyal gerilimlerin giderilmesinde din eğitiminin etkisi artırılarak gruplar arası empati sağlanırken, önyargı ve dışlanma durumları azaltılabilir. Gerek Suriyelilerin geldikleri topluma uyum sağlamaları gerekse yerli halkın Suriyelileri kabullenmeleri bağlamında ırkçılık karşıtlığı, hoşgörü, kardeşlik, uyum ve entegrasyon gibi kavramlar din eğitimi müfredatında sunulabilir.

Sonuç

Bu çalışmada, DKAB öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilerin eğitiminde yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerilerine ilişkin görüşleri ortaya konulmuştur.

Öğretmenlerin Suriyeli öğrencilere eğitim vermeden önce buna ilişkin herhangi bir eğitim alıp almadıklarına ilişkin görüşleri incelendiğinde, öğretmenlerin büyük çoğunluğu buna yönelik bir eğitim almadıkları sonucuna ulaşmıştır. Öğretmenler, Suriyeli öğrencilere yönelik düzenlenecek bir eğitimin içeriğinde verilecek bilgilerin teorik düzeyde kalmaması gerektiği, eğitimin uzman kişiler tarafından verilmesi gerektiği, merhamet eğitimine ihtiyaç duyulduğu ve son görüş olarak bu hususta herhangi bir eğitimin gerekli olmadığı şeklinde yönünde görüşler ortaya konulmuştur.

Öğretmenlerin Suriyeli öğrencilerin okula uyumu için yapılan çalışmalara ilişkin görüşleri incelendiğinde, öğretmenlerin çoğunluğu bu konuda okullarında herhangi bir çalışma yapılmadığını belirtmişlerdir. Okullarında çalışma yapıldığını belirten az sayıda öğretmen ise; oryantasyon eğitimi yapıldığı, dil becerilerini geliştirici kurslar açıldığı ve kültürümüzü geliştirici etkinlikler düzenlendiği şeklinde görüş belirtmişlerdir. Suriyeli öğrencilerin okula uyumu için yapılabilecek çalışmalara ilişkin öğretmen görüşleri incelendiğinde; öğretmenlerin çoğunluğu destekleyici dil kursu verilmeli, okula erişimleri sağlanmalı, sosyal uyum ve aidiyet duygusu kazandıracak çalışmalar yapılmalı, velilerle iletişim hâlinde olunmalı ve psikososyal destek sağlanmalı şeklinde görüşler ortaya koymuştur.

Öğretmenlerin Suriyeli öğrencilerin eğitim alma konusunda yaşadığı zorluklara ilişkin görüşleri incelendiğinde, bu zorluklar 3 kategoride gruplandırılmıştır. Bu kategorilerden “Eğitim sürecine ilişkin yaşanan sorunlar” kategorisinde en fazla okula gelmek istememe görüşü ifade edilmiş bu görüşleri sırasıyla; düşük başarı, öğrenme güçlüğü, sınıfın genel başarısını düşürme yönünde görüşler takip etmiştir. “Dil ve iletişim sorunu” kategorisinde en fazla kendini ifade edememe görüşü belirtilmiştir. Bunu sırasıyla arkadaş edinmede sorun yaşama/yalnızca Suriyeli öğrencilerle arkadaş edinme, okuma yazmada düşüklük görüşleri; “Psikososyal sorunlar” kategorisinde ise en fazla çekingen olma, travma, içe kapanma görüşleri ortaya konulmuştur. Öğretmenlerin Suriyeli öğrencilere yönelik eğitimin daha iyi yapılabilmesi için önerileri incelendiğinde, bu öneriler 4 kategoride gruplandırılmıştır. Bu kategorilerden “eğitim sürecine ilişkin öneriler” kategorisinde öğretmenlerin tamamı dil eğitimi verilmeli görüşünü belirtmiştir. Bunu sırasıyla en azından sınavlarda tercüman desteği sağlanmalı, derslere düzenli katılmaları sağlanmalı/devamsızlığı önlemeye yönelik tedbirler alınmalı ve yalnızca göçmen öğrencilerin olduğu sınıflar oluşturulmalı önerileri takip etmiştir. “Dil ve iletişim sorununa ilişkin öneriler” kategorisinde öğretmenlerin çoğunluğu okuma ve iletişim güçlüğü gidermeye yönelik kurslar düzenlenmeli görüşünü ifade etmişlerdir. Bunu sırasıyla, velilere dil becerileri kazandırılmalı, velilere ve öğrencilere kültürel ve

sosyal uyum becerileri kazandırılmalı önerileri öğretmenlerin önerileri arasında yer almaktadır. “Psiko-sosyal sorunlara ilişkin öneriler” kategorisinde ise, psikolojik açıdan destek sağlanmalı, kültürümüz ve değerlerimiz tanıtılmalı önerilerinde bulunmuşlardır. “Diğer öneriler” kategorisinde öncelikle psikolojik açıdan destek sağlanmalı, kültürümüz ve değerlerimiz tanıtılmalı, daha fazla ilgi gösterilmeli görüşleri ortaya konulmuştur.

Öğretmenlerin Suriyeli öğrencilere eğitim verirken yaşadığı sorunlara ilişkin görüşleri incelendiğinde, bu görüşler 5 kategoride gruplandırılmıştır. Bu kategorilerden “dil sorunları” kategorisinde öğretmenlerin tamamı iletişim sorunu/Türkçe konuşamama görüşünü ifade ederken öğretmenlerin çoğunluğu ise göçmen öğrencilerle normal öğrencilerin seviyelerinin farklı olduğunu belirtmişlerdir. “Ders işleme sürecinde yaşanan sorunlar” kategorisinde, dersi anlayamama/derse konsantre olamama, konuların müfredata uygun ilerlemesine engel olma ve özel desteğe ihtiyaç duyma, sorunlarına işaret edilmiştir. “Aile ve diğer öğrencilerden kaynaklanan sorunlar” kategorisinde, diğer öğrenciler tarafından dışlanma/ötekileştirilme ve aile desteğinin azlığı, sorunları ifade edilmiştir. “Disiplin sorunları” kategorisinde ise, davranış problemleri sergileme, arkadaşlarıyla sağlıklı bir ilişki kuramama sorunları vurgulanırken “diğer sorunlar” kategorisinde, ekonomik sorunlar ve öğretmenlerin yeterlilik problemleri ortaya konulmuştur. Öğretmenlerin Suriyeli öğrencilere eğitim verirken yaşadığı sorunların çözümüne ilişkin görüşleri incelendiğinde, bu görüşler 5 kategoride gruplandırılmıştır. Bu kategorilerden “dil sorunlarına ilişkin çözüm önerileri” kategorisinde öğretmenlerin tamamı dil eğitimi verilmeli görüşünü belirtmişlerdir. Bunu hazırlık sınıfları oluşturulmalı görüşü takip etmiştir. “Ders işleme sürecinde yaşanan sorunlara ilişkin çözüm önerileri” kategorisinde, sınıflarda tercüman bulundurulmalı, eğitim eşitliği sağlanmalı görüşleri ifade edilmiştir. “Aile ve diğer öğrencilerden kaynaklanan sorunlara ilişkin çözüm önerileri” kategorisinde, empati eğitimi ile velilere dil eğitimi ve Türk kültürünü tanıtıcı eğitimler verilmeli görüşünü ifade etmişlerdir. “Disiplin sorunlarına ilişkin çözüm önerileri” kategorisinde ise, rehberlik hizmetlerinden yararlanılmalı, psikososyal destek sağlanmalı önerileri sunulmuştur. Son olarak “diğer sorunlara ilişkin çözüm önerileri” kategorisinde ise, göçmen öğrencilere eğitim verebilecek nitelikte öğretmen yetiştirmeli ve okul materyal eksiklikleri giderilmeli görüşleri ileri sürülmüştür.

Öğretmenlerin Suriyeli öğrencilerin eğitim sorununun giderilmesinde din eğitimine düşen rollere ilişkin görüşler incelendiğinde, öğretmenlerin çoğunluğu, çeşitliliğin ve çoğulculuğun ilahi düzenin bir parçası olduğu belirtilmeli görüşünü ifade ederken bunu sırasıyla, hoşgörü ve sevgi değerlerini yaşatma, farklı insanlarla etkileşim kurma, empati becerisi geliştirilmesi, Türkçe dil eğitimine öncelik verme ve öğretmen yeterliliğini geliştirme şeklindeki görüşleri takip etmiştir.

Araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda birtakım önerilerde bulunulabilir:

1. Suriyeli öğrencilerin dil becerilerini geliştirmek için dil kursları, uyum programları vb. etkinlikler düzenlenebilir.
2. Suriyeli öğrencilere yönelik Türkçe eğitimi verecek öğretmenlere, yabancılara Türkçe eğitimi konusunda uzmanlaşmış kişi, kurum ve kuruluşlar tarafından destek verilebilir.
3. Okullarda etnik ayrımcılık ve nefrete bağlı düşüncelerin ortadan kaldırılmasına yönelik

çalışmalar yapılabilir, eğitimler düzenlenebilir. Böylelikle Suriyelilere yönelik önyargıların ortadan kaldırılması sağlanabilir.

4. Suriyeli öğrencilerin ailelerinin de Türkçe öğrenmelerini kolaylaştırıcı ve ülke kültürüne uyum sağlamalarını kolaylaştıracak etkinlikler düzenlenebilir.

5. Savaşın getirmiş olduğu yıkıcı etkinin çocuklar üzerinde olumsuz etkileri olabileceği düşünülerek eğitim kurumlarında Suriyeli öğrenciler için, yaşadıkları olumsuz yaşantıları aşmalarına yardım olacak, yaşadıkları ülkeye bağlılık kurmalarını sağlayacak sevgi ve barış temelli konuların da eğitim programına dâhil edilmesi öğrenciler açısından faydalı olabilir.

6. Suriyeli öğrencilerin Türkçe eğitimine ilişkin materyal ihtiyaçlarının dil eğitim merkezlerinden yardım alınarak giderilmesi sağlanabilir.

7. Suriyeli ailelerin eğitim sürecine katılımını artırmak, ailelere hızlı ve rahat ulaşabilme ve ailelerle iletişimi sürdürmek için bu ailelere yönelik dil becerilerinin geliştirilmesi sağlanabilir.

8. Suriyeli öğrencilerin eğitime ara verme, dil engeli, okula uyum sağlayamama gibi nedenlerle diğer öğrencilere göre akademik başarılarının düşük olduğu dikkate alındığında, dil engelini yeterince aşamayan Suriyeli öğrencilerin hem Türkçe derslerini hem de diğer dersleri birlikte yürütemedikleri düşünülmektedir. Bu nedenle alan derslerine başlamadan önce yoğunlaştırılmış Türkçe derslerinin verildiği hazırlık sınıfları oluşturulabilir.

Öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin Suriyeli öğrencilerin toplumsal uyumunu sağlayabilmek için güvenli bir okul ve sınıf ortamı oluşturmaları gerekmektedir. Suriyeli çocukların okulda karşılaştıkları her türlü zorbalık ve ayrımcılıkla mücadele etmek onların görevidir. Sınıflarında Suriyeli öğrenciler olan öğretmenlere, sınıflarında toplumsal uyumla ilgili sorunları nasıl çözecekleri ve sıkıntı yaşayan çocukların eğitimlerini nasıl destekleyeceklerini dair eğitim verilmesi, bu problemlerin hafifletilmesine yardımcı olabilir (Altuntaş, 2108: 492).

Kaynakça

- Akkaya, Dilruba. *Göçmen Öğrencilerin Eğitim Gereksinimlerinin Paydaş Görüşler Doğrultusunda Belirlenmesi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021.
- Altıntaş, Muhammed Esat, "Tepkisel ve Gelişimsel Sınıf Yönetimi Modellerinin Ahlak Eğitimiyle İlişkisi". *Bilimname* 30/1, (2016). 207-221.
- Altıntaş, Muhammed Esat. "DKAB Öğretmenlerine Göre Suriyeli Çocukların Devlet Okullarında Karşılaştıkları Sorunlar (Nitel Bir Araştırma)". *Marife Dergisi*, 18/2, (2018). 469-498.
- Amnesty International, "Hayatta Kalma Mücadelesi Türkiye'deki Suriye'den Gelen Mülteciler". (Londra, UK: Uluslararası Af Örgütü, 2014).
- Aslan, Ahmet. *Çokkültürlülük ve Entegrasyon Tartışmaları Bağlamında Üçüncü Kuşağın Kimlik Algısı ve Din: Köln Örneği*. Samsun: Ondokuzmayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.
- Aydeniz, Süleyman-Sarıkaya, Bünyamin. "Göçmen Çocukların Eğitiminde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerilerine İlişkin Öğretmen Görüşleri". *Milli Eğitim*. Özel Sayı, 50/1, (2021). 385-404.
- Aydın, Hasan-Kaya, Yeliz. "The Educational Needs Of and Barriers Faced By Syrian Refugee Students in Turkey: A Qualitative Case Study". *Intercultural Education*, 28/5, (2017). 456-473.
- Aykırı, Kudret. "Sınıf Öğretmenlerinin Sınıflarındaki Suriyeli Öğrencilerin Eğitim Durumlarına İlişkin Görüşleri". *Turkish Journal of Primary Education*, 2, (2017). 44-56.
- Aytaç, Tufan. "Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitim Sorunları Bir Bakış: Bir Meta- Analiz Çalışması". *Milli Eğitim*, 50 /1, (2021). 173-193.
- Baltacı, Ali. "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Örgütsel Adalet Algısı ve İş Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişki", *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi* 6/11, (2019). 28-49.
- Baltacı, Ali. vd. "Suriyeli Sığınmacı Öğrencilerin Din Eğitimi Sorunları: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenleri Üzerine Nitel Bir Araştırma". *Darulfunun İlahiyat* 30/2, (2019). 383-405.
- Bulut, Sevilay. vd. "Suriyeli Öğrencilerin Türkçe Öğretmeni Olmak: Suriyeli Öğrencilerin Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar". *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 7/2, (2018). 1210-1238.
- Caymazoğlu, Meral. *Türkiye'deki Suriyeli Öğrencilerin Lise Ders Kitaplarında Arap Dili ve Edebiyatı Konuları (İnceleme ve Değerlendirme)*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Cotien, Louis-Manion, Lawrence. *Research Methods in Education (4 th ed.)*. London: Routledge, 1994.
- Demir, Rıdvan-Oksar, Yusuf. "Suriyeli Öğrencilerin Din Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar: Kilis İli Örneği". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18/1, (2018). 285-312.
- Demir, Rıdvan. "İmam Hatip Lisesinde Öğrenim Gören Suriyeli Öğrencilerin Eğitim Sorunları: Kilis Örneği". *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16/44, (2019). (2019). 280-306.
- Demir, Rıdvan. *Çeşitli Açılardan Göç ve Eğitim, Multidisipliner Bir Çalışma*. İKSAD: Publishing House. 2020.
- Dreyden-Peterson, Sarah. *Refugee Education: A Global Review, UNHCR Policy Development and Evaluation Service*, Geneva. 2011. <https://www.unhcr.org/media/refugee-education-global-review-sarah-dryden-peterson-november-2011>
- Duman, Tuba. "Sosyal Uyum Sağlamak İçin Suriyelilerin Eğitiminin Önemi II. Orta Doğu Konferansları: Orta Doğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu". (s.46-54). *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Matbaası İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 2016.
- Emin, Nur Müberra. *Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi: Temel Eğitim Politikaları*. SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı: İstanbul. 2016.
- ERG. "Çocukların Gözünden Okulda Yaşam Araştırma Raporu". İstanbul: Eğitim Reformu Girişimi, Sabancı Üniversitesi, 2016.

- Ersoy, Ali Fuat-Turan, Nilay. "Sığınmacı ve Göçmen Öğrencilerde Sosyal Dışlanma ve Çeteleşme". *Third Sector Social Economic Review*, 54/2, (2019). 828-840.
- Fırat, Fıstık, "Suriyelilerin Kaldığı Çadır Kentler Kapatılıyor, Gelecekleri Belirsiz", *Medyascope*, 22, 2019. <https://medyascope.tv/2019/05/22/suriyelilerin-kaldigi-cadir-kentler->
- Güngör, Ali. Din Eğitimi ve Mülteci Öğrenciler. M. A. Karaman vd. (ed.) *Panik Yok! Ben Mülteciyim Hikâyeleriyle Mülteci Öğrencilere Yönelik Etkinlik Örnekleri*. (s. 293-315). Ankara: Vizetek Yayınları, 2020.
- HRW. "Türkiye'deki Suriyeli Mülteci Çocukların Eğitime Erişiminin Önündeki Engeller-Kayıp Nesil Olmalarını Önlemek". *Human Rights Watch*, 2015. <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli>
- Kalaycı, Sami. "Sığınmacıların Korunmasına Yönelik Türk Sivil Toplum Kuruluşları", *İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi*, İstanbul. 2014.
- Kalkan Açıkgoz, Öznur-Yemenici, Ahmet. "Türkiye'de Bulunan Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Türkiye'deki Din Eğitimi Deneyimlerinin Değerlendirilmesi". *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 11/4, (2022). 2242-2266.
- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın, 26. Basım, 2014.
- Kaştan, Yüksel. "Türkiye'de Göç Yaşamış Çocukların Eğitim Sürecinde Karşılaşılan Problemler". *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2/4, (2015). 216-229.
- Kızılabdullah, Yıldız-Yürük, Tuğrul. "The Contribution of The Religious Culture and Ethics Course on The Integration of Children of Syrians in Adana, Turkey". *Religious Education*, 3/113, (2018). 289-301. <https://doi.org/10.1080/00344087.2018.1456067>
- MEB, "2014/21 No.lu Genelge, Madde 4.", 2014.
- Miles, Matthew B.-A. Michael Huberman. *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. New York: Sage Publications, Inc, 1994.
- Ömür Kızıl-Cengiz Dönmez, "Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılara Sağlanan Eğitim Hizmetleri ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bağlamında Bazı Sorunların Değerlendirilmesi", *International Journal of Education Technology and Scientific Researches* 2/4, (2017). 207-239.
- Özer, Yeşer Yeşim vd. "Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* 4/ 37 (2016). 34-42.
- Özkan Yıldız, "Türkiye Kamplarında Suriyeli Sığınmacılar: Sorunlar, Beklentiler, Türkiye ve Gelecek Algısı", *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi* 16/1, (2013). 140-169.
- Öztaş, Fatih-Işık, Ömer Faruk. "Gaziantep'te Suriyeliler: Din, Kimlik, Entegrasyon". *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9/2, (2022). 627-659.
- Saklan, Emine. *Türkiye'deki Suriyeli Eğitim Çağı Çocuklarının Eğitim Süreçleri Üzerine Bir Çözümleme*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.
- Sözer, Mehmet Akif-Işiker, Yakub. "Suriyeli Öğrencilerin Eğitim Süreçlerinde Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sorunlar". *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7/1, (2021). 183-200.
- Şimşek, Muhammed Emin. "Göçmenlerin Sosyo-Kültürel Uyumu ve Din Eğitimi". *Binngöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 21, (2023). 145-156.
- Temur, Murat-Özalp, Muhammed Talha. "Sınıf Öğretmenlerinin Penceresinden Göçmen Öğrencilerin Sorunları ve Çözüm Önerileri". *Maarif Mektepleri Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6/2, (2022). 110-141.
- Tosun, Aybıçe vd. "Mülteci Öğrencilerin Eğitim Sorunları, Eğitim ve Din Eğitiminden Beklentileri: Eskişehir Örneği". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 19/1 (Haziran 2018), 107-133. <https://doi.org/10.17494/ogusbd.457087>.
- Türkiye Göç Raporu*. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2023). 19.11.2023.
- Uğurlu, Zeynep. "Suriyeli Sığınmacı Öğrencilerin Okula Uyum Sorunlarının Çözülmesi ve Desteklenmesinde Öğretmen Etkisi". *Zorunlu Göçler ve Doğurduğu Sosyal Travmalar*, ed. Özpolat V. 191-262. Hegem. 2018.

- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. (2013, 4 Nisan). *Resmî Gazete* (Sayı: 6458). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6458.pdf> adresinden erişildi.
- Yenilmez, Kürşat-Çöplü, Filiz. "Göçmen Öğrencilerin Eğitiminde Öğretmenlerin Karşılaştığı Zorluklar". *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 8/3, (2019). 26-36.
- Yıldırım Ali-Şimşek Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 10. Baskı Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016.
- Yıldırım, Ali-Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Genişletilmiş 5. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları. 2005.
- Watkins, Kevin-Zyck, A. Steven. *Living on hope, hoping for education. The Failed Response to the Syrian Refugee Crisis*. London: ODI. (2014). <https://cdn.odi.org/media/documents/9169.pdf>

Kırıkkale Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi

kalemname

10. Yıl

Kırıkkale University The Journal of Faculty of Islamic Sciences